

รายงานการวิจัย

พจนานุกรมศัพท์พื้นบ้าน

ชาวกะเหรี่ยง

หมู่บ้านแม่หลอดใต้

ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

โดย

ชูศรี ไตรสนธิ

ปริทรรศน์ ไตรสนธิ

รายงานการวิจัย

การศึกษาพฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง

"กะเหรี่ยง" เป็นชาวเขาที่มีประชากรมากที่สุดในจำนวนชนกลุ่มน้อยทั้งหมดในประเทศไทย ส่วนใหญ่กระจายกันอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศ ถิ่นฐานเดิมของกะเหรี่ยงอยู่ในดินแดนทางทิศตะวันออกของธิเบต แล้วมีการอพยพผ่านจีนลงมาอยู่ในบริเวณแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวิน โดยส่วนใหญ่ตั้งอาณานิคมอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศพม่า มีรัฐของตนเองคือ รัฐกะยา และ รัฐตองเล ต่อมาพม่าทำสงครามกับมอญ กะเหรี่ยงบางส่วนจึงอพยพหนีภัยเข้ามายังดินแดนของประเทศไทย โดยกระจายกันอยู่ตลอดแนวพรมแดนด้านตะวันตก ตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่ลงมาจนถึงจังหวัดระนอง แบ่งแยกออกเป็นเผ่าต่างๆ 4 เผ่าคือ

กะเหรี่ยงสะกอ เรียกตัวเองว่า คานยอ หรือ บุคไนโย คนไทยภาคเหนือเรียก ยางขาว

กะเหรี่ยงโปว์ คนไทยเรียก ยางโปว์

กะเหรี่ยงบเว เรียกตัวเองว่า กะยา ชาวไทยเรียก ยางแดง

กะเหรี่ยงตองตู หรือ ปาโอ

บริเวณที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่มากที่สุดคือ อำเภอแม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน รองลงมาคืออำเภอมวกก่อย จังหวัดเชียงใหม่

กะเหรี่ยงต่างจากชาวเขาอื่นๆตรงที่มีการตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่ง ไม่ค่อยมีการอพยพโยกย้ายที่อยู่ หมู่บ้านมักจะอยู่ในพื้นที่ลุ่มในหุบเขา ต่างจากชาวเขาเผ่าอื่นที่มักจะตั้งบ้านเรือนในที่สูงบริเวณยอดเขาหรือไหล่เขา การดำรงชีวิตอาศัยเกษตรกรรม พืชที่ปลูกเป็นหลักคือข้าว การปลูกจะแบ่งเป็น 2 แบบ คือ ข้าวไร่ ปลูกบนภูเขา ที่สูง และนาแบบขั้นบันได ทำในพื้นที่ค่อนข้างราบในหุบเขา นอกจากข้าวแล้วยังปลูกพืชอื่นๆอีก เช่น ข้าวโพด ฝักทอง พริก มะเขือ ผักต่างๆ ฯลฯ สัตว์เลี้ยงได้แก่ หมู ไก่ วัว ควาย และช้าง กะเหรี่ยงที่มีช้างมักจะเป็นผู้มีฐานะดีเนื่องจากช้างมีราคาแพง รายได้จากการขายสัตว์เลี้ยงจะเป็นทุนเพื่อซื้อสัตว์มาเลี้ยงใหม่ การซื้อขายสัตว์เลี้ยงมักจะทำกันเฉพาะในหมู่ชาวกะเหรี่ยง

โดยที่การดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังมีลักษณะที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ
ปัจจัยต่างๆในการดำรงชีวิตจึงได้อาศัยผลิตผลจากป่าเป็นหลัก คือจะได้จากพืชชนิดต่างๆที่มีอยู่ใน
ป่า โดยเฉพาะปัจจัยเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย อุปกรณ์เครื่องใช้ในการดำรงชีพ ยารักษาโรค

การนำพืชมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆนี้เป็นการเรียนรู้จากทดลองใช้กับตัวเอง
พืชใดที่ใช้ได้ผลจะมีการจดจำบอกเล่าสืบทอดกันต่อมาตลอดหลายชั่วอายุคนทั้งในด้านของชนิดของ
พืชและวิธีการใช้ ความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการที่คนต้องพยายามปรับตัวให้อยู่รอด
ในธรรมชาติเป็นสิ่งที่เราเรียกว่า "ภูมิปัญญาพื้นบ้าน"

ปัจจุบันความเจริญ และ วิทยาการสมัยใหม่กำลังแพร่เข้าไปยังชาวเขาเหล่านี้
ทำให้วิถีทางในการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านกำลังถูกละทิ้ง จึงควรที่
จะต้องเร่งรวบรวมความรู้เหล่านี้ไว้เพื่อที่ต่อไปในภายหน้าจะได้มีโอกาสนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์
มาวิจัยให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชในด้านต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของชาว
กะเหรี่ยง

สถานที่วิจัย หมู่บ้านแม่หลอดใต้ อ.แม่แตง จ. เชียงใหม่

วิธีการวิจัย

1. สอบถามเกี่ยวกับพืช และ วิธีการนำมาใช้ประโยชน์ จากชาวกะเหรี่ยงใน
หมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นที่ผู้สูงอายุ และ หมอยาประจำหมู่บ้าน
2. บันทึกภาพ และ เก็บตัวอย่างพืชที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ จากบริเวณหมู่บ้าน พื้นที่
เกษตรกรรม และ ป่าใกล้หมู่บ้าน
3. นำตัวอย่างพืชมาตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ และ เก็บเป็นตัวอย่างพืชแห้ง

ผลการวิจัย

จากการสำรวจการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านแม่หลอดใต้ ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมตัวอย่างพืชและแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามการใช้ประโยชน์ ได้เป็น 5 กลุ่มคือ

1. พืชที่ใช้เป็นอาหาร	42	ชนิด	อยู่ใน	38	สกุล	30	วงศ์
2. พืชสมุนไพร	85	ชนิด	อยู่ใน	77	สกุล	49	วงศ์
3. พืชที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัย	10	ชนิด	อยู่ใน	10	สกุล	8	วงศ์
4. พืชเศรษฐกิจ	7	ชนิด	อยู่ใน	7	สกุล	7	วงศ์
5. พืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ	15	ชนิด	อยู่ใน	15	สกุล	13	วงศ์

ผลการสำรวจ

การใช้ประโยชน์จากพืชของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่หลอดใต้ ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

พืชอาหาร

สำรวจพบ 42 ชนิด จัดอยู่ใน 38 สกุล 30 วงศ์ ดังนี้

1. Family Agavaceae พบ 1 ชนิด

Cordyline fruticosa Goppert หมากผู้หมากเมีย

พืชปลูก

ไม้พุ่ม ลำต้นกลม ขนาดเล็ก ตั้งตรง ใบเดี่ยวเรียงแบบ spiral แตกใบที่ยอด ใบรูป linear ขนาด 4-6 X 20-30 เซนติเมตร ปลาย acute ขอบเรียบ แผ่นใบสีเขียวหรือเขียวเข้มม่วงแดง ดอกช่อ panicles perianth สีขาว 6 กลีบ ติดกันที่ฐาน stamen 6 อัน ovary superior 3 locule ovules จำนวนมาก ผล berry รูป globose

ช่อดอกอ่อน ลวกกินเป็นผัก หรือแกง

2. Family Alliaceae พบ 1 ชนิด

A. bakeri Cyr. หัวชู

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีรากสีขาวอมเหลือง ขนาดใหญ่กว่าปกติ ลำต้นสั้น ใบเดี่ยวเรียงซ้อนกันเป็น 2 แถว ใบรูป linear ขนาด 1-2 X 20-30 เซนติเมตร ปลายเรียวแหลม เส้นกลางใบเป็นร่อง ดอกช่อ umbels perianth สีขาว 6 กลีบ stamen 6 ติดอยู่บนกลีบดอก ovary superior 3 locules แต่ละ locule มี 2 ovules ผล loculicidal capsule

รากหรือใบ นำไปประกอบอาหาร เช่น ผัด

3. Family Anacardiaceae พบ 1 ชนิด

Spondias pinnata Kurz มะกอกไทย

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นตั้งตรง สูง 10-15 เมตร
เปลือกต้นเรียบ ใบประกอบ pinnate ประกอบด้วยใบย่อย
9-13 ใบ ใบย่อยรูป ovate-elliptic ขนาด 3-4 X
6-8 เมตร ปลายใบ acute ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles
ออกที่ปลายยอดหรือปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบดอกสีขาว 5 กลีบ
ร่วงง่าย stamen 10 อัน ovary superior 5 carpels
5 locules แต่ละ locule มี 1 ovule ผล drupe รูป
ovoid pericarp สีเขียว มีจุดประสีเทาน้ำตาลกระจายทั่ว
เปลือกต้นอ่อน ๆ เป็นผักใส่แกง
ยอดอ่อน กินเป็นผักสด หรือใส่แกง

4. Family Araceae พบ 4 ชนิด

Amorphophallus sp. บุก

พืชป่า

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น tuber ก้านใบกลม ยาว
30-50 เซนติเมตร ใบประกอบ trifoliate ขนาด 15-20
X 20-25 เซนติเมตร แตกกอกเป็นแฉกมากมาย ดอกช่อ
spadix ก้านชูช่อ ดอกยาวเกือบเท่ากับก้านใบ ดอกขนาดเล็ก
แยกเพศ อยู่บนช่อเดียวกัน

ก้านใบหรือช่อดอก ลอกเปลือกออก แล้วนำไปลวกกิน

เป็นผัก หรือใส่แกง

Colocasia esculenta Schott. ผีเสื้อ

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น corm สูง 30-50 เซนติเมตร ใบเดี่ยวออกจาก corm ก้านใบยาว ใบเป็นแบบ peltate ขนาด 15-20 X 20-30 เซนติเมตร ดอกช่อ spadix มี spathe บิดเป็นเกลียว ดอกขนาดเล็กจำนวนมาก เป็นดอกแยกเพศอยู่บนช่อเดียวกัน

ลำต้นใต้ดิน กินเป็นอาหารประเภทแป้งแทนข้าวเจ้า โดยนำไปนึ่งหรือต้ม

Colocasia sp. ขอนพา

พืชป่า

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น corm สูงประมาณ 30-50 เซนติเมตร ใบเดี่ยวแตกออกจาก tuber ก้านใบค่อนข้างกลม ยาว สีน้ำตาลปนแดงเข้ม แผ่นใบเป็นแบบ peltate ที่ค่อนข้างแคบ ขนาด 10-15 X 20-25 เซนติเมตร ดอกช่อ spadix ดอกย่อยขนาดเล็ก เป็นดอกแยกเพศอยู่บนช่อเดียวกัน

ก้านใบ เป็นผักใส่แกง

Lasia spinosa Thw. ผักหนาม

พืชป่า

พืชล้มลุก สูง 40-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยวแบบ pedately pinnatifid ขนาด 10-20 X 20-30 เซนติเมตร ผิวใบด้านล่างและก้านใบมีหนามปกคลุม ดอกช่อ spadix มี spathe สีเหลือง ยาวมาก ปลายบิดเป็นเกลียว ดอกย่อยขนาดเล็ก อัดกันแน่นอยู่บนช่อดอก เป็นดอกแยกเพศอยู่บนช่อเดียวกัน

ก้านใบอ่อน เป็นผักใส่แกง

5. Family Araliaceae พว 2 ชนิด

Acanthopanax trifoliatum Merr. ผักแปม

พืชปลูก

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร ลำต้นแตกกิ่งมาก มีหนามปกคลุม
ใบประกอบ imparipinnate ใบย่อยรูป elliptic ขนาด
4-5 X 5-6 เซนติเมตร ขอบหยัก ดอกช่อ umbel-panicles
ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ stamen 5
ovary 1 locule 1 ovule ผล berry ขนาดเล็ก รูป
globose

ยอด

กินสดเป็นผักกับลาบ

Brassaiopsis palmata Kurz ต่าง

พืชป่า

ไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง ไม้แตกกิ่ง สูง 5-10 เมตร
ใบเดี่ยว ขนาด 15-20 X 20-30 เซนติเมตร palmately
lobes แต่ละ lobe แยกเป็น 3-5 แฉก ก้านใบมีขนสีน้ำตาล
ปกคลุมหนาแน่น ดอกช่อ compound racemes กลุ่มดอกย่อยเป็น
umbel จำนวนดอกย่อย 15-25 ดอก มีขนสีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่น
ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง และกลีบดอก 5 กลีบ stamen 5 ovary
superior 2 locules แต่ละ locule มี 2 ovules ผลเป็น
drupe

ดอกอ่อน

เป็นผักใส่แกง

6. Family Athyriaceae พบ 1 ชนิด

Athyrium esculentum Copel กูดน้ำ

พืชป่า

เป็นเฟิร์นชนิดหนึ่ง สูง 30-40 เซนติเมตร ใบประกอบ
pinnately compound ขนาด 8-10 X 20-30 เซนติเมตร
ใบย่อยรูป linear-oblong ขอบหยัก crenate มีกลุ่มสปอร์
ติดอยู่ด้านล่างของใบ ใบอ่อน circinate

ยอดอ่อน เป็นผักใส่แกง

7. Family Bignoniaceae พบ 1 ชนิด

Markhamia stipulata Steenis แควหางค่าง

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-7 เมตร ใบประกอบ pinnately
compound ใบย่อยรูป oblong-lanceolate ขนาด
3-4 X 10-15 เซนติเมตร ปลายใบ acuminate ขอบหยัก
dentate ดอกช่อ racemes กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ
กลีบเลี้ยงติดกันเป็นรูประฆัง กลีบดอกสีเหลืองปนน้ำตาลแดง
ติดกันเป็นหลอด โดยครึ่งหนึ่งของหลอดด้านบนพองออก ปลาย
เป็น 5 แฉก แต่ละแฉกมีขอบเป็นคลื่น stamen 4 ovary
superior 1 locule ผล capsule

ดอก เป็นผักใส่แกง หรือต้มกินกับน้ำพริก

8. Family Burseraceae พบ 1 ชนิด

Protium serratum Engler มะแฟน

พืชป่า

ไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง สูง 10-15 เมตร ใบประกอบ
pinnate ใบย่อย มี 5-16 ใบ รูป oblong-ovate ขนาด
3-4 X 4-6 เซนติเมตร ปลายใบ cuspidate โคนใบโค้ง
มนขอบเรียบ ดอกช่อ panicles ออกที่ซอกใบหรือช่อกิ่ง
ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ stamen
10 ovary 2-5 locules แต่ละ locule มี 2 ovules
ผล drupe รูป globose

ยอด

กินสดเป็นผักกับน้ำพริก

ผลสุก

กินเป็นผลไม้

9. Family Caesalpinhiaceae พบ 1 ชนิด

Bauhinia variegata Linn. เลี้ยวดอกขาว

พืชป่า

ไม้ยืนต้น เปลือกต้นสีเทา-ดำ ลำต้นแตกกิ่งมาก
สูง 7-10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน ใบเป็น bilobed
ขนาด 4-5 X 5-7 เซนติเมตร ปลายใบ emarginate
โคนใบ cordate ดอกช่อ racemes กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ
ขนาดไม่เท่ากัน stamen 10 ovary superior 1 locule
ผลเป็นฝักแบบ legume

ดอก

ลวกหรือกินสดกับน้ำพริก เป็นผักใส่แกง

Bidens pilosa Linn. เป็นนกไล่ (ชอติโระ)

พืชป่า

พืชมลุ่มสูง สูง 30 - 40 เซนติเมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน ใบรูป ovate ขนาด 1-2 X 2-3 เซนติเมตร ขอบหยัก dentate ดอกช่อ head ช่อดอกขนาดเล็ก มี disc flower จำนวนมาก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นแฉก ผล achene ขนาดเล็ก ผอมบาง

ยอด

กินสดเป็นผักกับน้ำพริก

Crassocephalum crepidiodes S. Moore ผักกาดช้าง

พืชป่า

พืชมลุ่ม ลำต้นอวบ สูง 70-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน รูป oblong-ovate ขนาด 2-3 X 4-6 เซนติเมตร ปลาย acuminate โคนใบสอบแคบ ช่วงโคนใบหยักเป็น 2 lobes ขอบใบหยัก serrate ไม่เป็นระเบียบ ดอกช่อ head ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวหรือแดงอ่อนปนม่วงแกมเหลือง stamen 5 ovary 1 locule ผล achene มีขนสีขาวเป็นพู่ที่ปลาย

ยอดหรือใบ

กินสด หรือเป็นผักใส่แกง

Spilanthes paniculata Wall. ex DC. ผักเผ็ด

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นขนาดเล็ก สีแดงปนน้ำตาล มีรากงอก
จากบริเวณข้อเมื่อลำต้นเหี่ยวไปบนพื้นดิน ยอดชู ตั้งตรง สูง
20-40 เซนติเมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน ใบรูป ovate
ขนาด 2-4 X 4-5 เซนติเมตร ขอบหยัก serrate ปลาย
acuminate ผิวใบมีขนปกคลุม ดอกช่อ head บริเวณรอบ
นอกเป็น ray flower กลีบดอกสีเหลือง ติดกันเป็นหลอด
ปลายแยกเป็น 5 แฉก ovary inferior 1 locule กลุ่ม
ดอกย่อยด้านในเป็น disc flower กลีบดอกติดกันเป็นหลอด
ปลายแยกเป็น 5 แฉก stamen 5 อัน เชื่อมติดกัน ovary
inferior 1 locule ผล achene รูป oblong แบน
สีดำ มีขน ปกคลุมทั้งผล

ดอกหรือใบอ่อน

ต้มกินเป็นผักกับน้ำพริก

11. Family Cucurbitaceae

พ 2 ชนิด

Coccinia grandis Voigt ตำลึง

พืชป่า

ไม้เลื้อยใช้ tendril เกาะพันไม้อื่น ใบเดี่ยวเรียง
สลับกัน รูป cordate ขนาด 3-4 X 4-5 เซนติเมตร
ขอบหยักเป็น 5 lobes ดอกเดี่ยวออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยง
และกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวติดกันเป็นรูประฆัง
ปลายแยกเป็น 5 แฉก ดอกตัวผู้มี stamen 5 อัน ดอกตัวเมีย
ovary inferior 3 locules ovules จำนวนมาก
parietal placentation ผล berry รูป oblong
หัวท้ายมน

ยอดหรือใบ ลวกกินกับน้ำพริก หรือเป็นผักใส่แกง

พืชล้มลุกประเภทไม้เลื้อย ใช้ tendril เกาะพันต้นไม้
อื่น ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบรูป cordate ขนาด 3-4 X 4-5
เซนติเมตร ขอบใบเว้าเป็น 5 lobes แต่ละ lobe มีขอบหยัก
แบบ dentate ดอกเดี่ยวออกที่ซอกใบ ก้านดอกเล็ก ยาว กลีบ
เลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองแยกกัน stamen 3
ovary inferior 3 locule ovules parietal placentation
ผล berry pericarp เป็นปุ่มปม เมื่อผลแก่จะแตกออกให้เห็น
เมล็ด เมล็ดมีเนื้อสีแดงหุ้ม

ผลอ่อน

ต้มกินกับน้ำพริก

Sechium edule Sw. แตงกะเหรี่ยง

พืชปลูก

ไม้เลื้อย ใช้ tendril เกาะพันไม้อื่น ใบเดี่ยวเรียง
สลับกัน รูป cordate ขนาด 6-9 X 7-10 เซนติเมตร ขอบใบ
เป็นเหลี่ยม แผ่นใบมีขนแข็งปกคลุม ดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้เป็นช่อ
raceme กลีบดอก 5 กลีบ สีเขียวติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็นแฉก
stamen 3 filament ติดกัน ดอกตัวเมียเป็นดอกเดี่ยว ovary
inferior 1 locule ovule 1 ติดอยู่บนยอดรังไข่ ผลรูป
pyriform เมล็ดรูป ovate หรือ elliptic

ผล

เป็นผักประกอบอาหาร

Dioscorea alata Linn. มันเส้า

พืชปลูก

ไม้เลื้อย ใช้ลำต้นพันหลักหรือไม้อื่น ลำต้นเป็นเหลี่ยม
บิดเป็นเกลียว ลำต้นใต้ดินเป็น tuber ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน
รูป sagittate ขนาด 4-6 X 8-10 เซนติเมตร ขอบเรียบ
ดอกช่อ racemes ออกที่ซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก perianth
6 กลีบ stamen 6 ovary inferior 3 locules ผล
capsule มี 3 ปีก

ลำต้นใต้ดิน หนึ่งหรือต้มกินแทนข้าว

Dioscorea esculenta Burk. มันมือเสือ

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นเป็นเถาเลื้อย ช่อของลำต้นมีหนาม
2 อัน โคน ลำต้นใต้ดินเป็น tuber ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน
ใบรูป cordate ขนาด 4-5 X 5-6 เซนติเมตร ปลาย
acute โคนใบเว้าลึก ดอกช่อ spikes ออกตรงซอกใบ
ดอกแยกเพศ แยกต้น ดอกย่อยขนาดเล็ก perianth
6 กลีบ ติดกันเป็นรูปประฆัง stamen 6 ovary inferior
2 locules

ลำต้นใต้ดิน หนึ่งหรือต้มกินแทนข้าว

Dipterocarpus obtusifolius Teijsm ex Miq. เหียง

พืชป่า

ไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง สูง 20-25 เมตร ใบเดี่ยว
 เรียงสลับรูป รูป oblong-oval ขนาด 15-20 X 20-25
 เซนติเมตร ปลายใบ obtuse โคนใบโค้งมน เส้นใบขนานกัน
 ขอบใบเป็นคลื่น ดอกช่อ panicles ออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยง
 และกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีชมพูเข้มแต่ละกลีบบิดเป็นเกลียว
 stamen จำนวนมาก ovary superior 3 locules ovules
 axile placentation ผล samoroid รูป globose
 กลีบเลี้ยงเจริญเป็นปีก 2 ปีก

ดอก

กินสดกับน้ำพริก หรือเป็นผักใส่แกง

14. Family Euphorbiaceae

พพ 4 ชนิด

Baccaurea ramiflora Lour. มะไฟป่า

พืชป่า

ไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง สูง 7-10 เมตร ใบเดี่ยว
 เรียงแบบ spiral ใบรูป elliptic หรือ oblong-
 elliptic ขนาด 5-7 X 10-15 เซนติเมตร ปลาย
 acute โคนใบสอบ ดอกช่อ racemes ออกจากลำต้น
 หรือกิ่ง ดอกขนาดเล็ก perianth สีน้ำตาลอ่อน 5 กลีบ
 ovary superior 3 locules ผล baccate รูป
 oblong-globose ผลแก่ สีฉ่ำแดง

ผลสุก

กินเป็นผลไม้

ไม้ยืนต้น สูง 5-10 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน
ใบรูป oblong-elliptic ขนาด 3-5 X 10-15 เซนติเมตร
ปลายใบ acuminate โคนใบสอบ ดอกออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ
ดอกขนาดเล็ก perianth 5 กลีบ ovary superior
3 locules แต่ละ locule มี 2 ovules ผล capsule
ขนาดเล็ก ผลแก่สีส้ม

ยอดอ่อน

กินสดกับน้ำพริก

Manihot esculenta Crantz

มันสำปะหลัง

พืชปลูก

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งออกเป็นคู่ ๆ สูง
1-2 เมตร มีรากสะสมอาหาร รูป ellipsoid ใบเดี่ยวเรียง
สลับกัน รูปใบเป็น palmately lobes มี 5 แฉก ขนาด 15-20
X 20-25 เซนติเมตร ดอกช่อ panicles ดอกย่อยไม่มีกลีบดอก
stamen 5 ovary superior 3 locules แต่ละ locule
มี 1 ovule ผล capsule

ยอด

กินเป็นผัก

ราก

นึ่งหรือปิ้งไฟ

ไม้พุ่ม สูง 1-1.5 เมตร ลำต้นแตกกิ่งมาก ใบเดี่ยวเรียง
สลับกันแบบ distichous ใบรูป oblong-elliptic ขนาด
3-4 X 4-5 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบ obtuse ขอบ
เรียบ ดอกเดี่ยว ออกเป็นกลุ่ม 2-3 ดอก ออกบริเวณกิ่ง ดอก
แยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ไม่มีกลีบดอก ดอกตัวผู้มีกลีบเลี้ยง
6 กลีบ persistent โคนกลีบติดกันรูป obovate ovary
superior 3 locules แต่ละ locule มี 2 ovules
axile placentation ผล capsule รูปร่างกลม แบน
เมล็ดรูปร่างกลม มี 3-6 เมล็ด

ยอดอ่อน เป็นผักใส่แกง

15. Family Guttiferae

พบ 1 ชนิด

Garcinia speciosa Wall. มะป่อง

พืชปลูก

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน
รูป oblong-elliptic ขนาด 4-6 X 5-7 เซนติเมตร
หนาเป็นมัน ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบ ดอกแยกเพศ ขนาด
เล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ แยกกัน stamen จำนวน
มาก ovary superior 5 locules แต่ละ locule มี 1
ovule axile placentation ผล berry รูป ovoid-
subglobose ผลแก่สีเหลือง

ผลสุก

กินเป็นผลไม้

Ocimum gratissimum Linn. กะเพราช้าง

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นแตกกิ่งเป็นพุ่ม สูง 70-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน decussate ใบรูป ovate ขนาด 3-4 X 5-6 เซนติเมตร ปลาย acuminate ขอบหยัก dentate ดอกช่อ verticillaster ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีขาวปนม่วง ติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2 ปาก ปากล่างมีขนาดใหญ่กว่า ลักษณะค่อนข้างแบน ปากบนโค้งงอเล็กน้อย stamen 4 ovary superior 4 locules

ยอดและใบ ใช้เป็นเครื่องเทศปรุงแต่งอาหาร

Hiptage benghalensis Kurz ย้อสะพายควาย

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-10 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน ใบรูป obovate หรือ oblong-elliptic ขนาด 5-8 X 10-20 เซนติเมตร ปลาย mucronate โคนใบ cuneate ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes ออก axillary และ terminal ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวปนเหลือง ขนาดไม่เท่ากัน stamen 10 ขนาดไม่เท่ากัน ovary superior 4 locules แต่ละ locule มี 1 ovule ผล samara

ยอด

กินสดกับน้ำพริก หรือนำไปประกอบอาหาร

Artocarpus heterophyllus Lamk. ชุน

พืชปลูก

ไม้ยืนต้น สูง 8-15 เมตร ใบเดี่ยว ออกสลับกัน

ใบรูป elliptic หรือ oblong-elliptic ขนาด 4-8 X 10-15 เซนติเมตร ปลายใบ acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ แผ่นใบด้านบนเป็นมัน ด้านล่างสีเทา ดอกช่อ catkin ช่อดอกรูปทรงกระบอก ออกจากกิ่งหรือลำต้น ดอกย่อยขนาดเล็ก เป็นดอกแยกเพศ perianth 4 ดอกตัวผู้ stamen 4 ดอกตัวเมีย ovary 1 locule 1 ovule ผล multiple fruit ขนาดใหญ่ รูป globose หรือ oblong 10-30 X 15-60 เซนติเมตร ภายใน 1 ผล มี 1 เมล็ด

ผลอ่อน ต้มกินกับน้ำพริกผลสุก กินเป็นผลไม้Artocarpus sp. มะหาด

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน

ใบรูป elliptic ขนาด 7-12 X 15-20 เซนติเมตร แผ่นใบหนา สีเทา ขอบเรียบ ดอกช่อ catkin รูปทรงกลม ออกตามซอกใบหรือปลายยอด ดอกย่อยขนาดเล็ก ดอกแยกเพศ perianth 4 ดอกตัวผู้ stamen 4 ดอกตัวเมีย ovary 1 locule 1 ovule ผล multiple fruit รูป globose ขนาดประมาณ 6-10 เซนติเมตร

เปลือกต้น เคี้ยวกับหมากผลสุก กินเป็นผลไม้

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ทรงพุ่มแผ่กว้าง สูง 15-20 เมตร
ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบรูป ovate ขนาด 10-15 X 15-20
เซนติเมตร กว้าง ปลายใบ acuminate โคนใบโค้งมน ขอบ
หยัก ดอกช่อ syconium ออกจากกิ่งหรือลำต้น ผลรูปร่าง
subglobose ขนาดใหญ่ สีเขียว ผลแก่เปลี่ยนเป็นสีแดง
ยอด ลวกกินเป็นผักกับน้ำพริก

19. Family Palmae

พบ 2 ชนิด

Calamus kerrii Becc. หวายไผ่ไก่

พืชป่า

เป็น climbing palm ลำต้นปกคลุมด้วยหนามแข็ง
ใบออกจุตละ 6 ใบ รูป linear ขนาด 3-4 X 15-20
เซนติเมตร แผ่นใบเป็นร่องตามยาว ดอกช่อ spike มี
กาบหุ้มช่อดอก ดอกแยกเพศ แยกต้น ดอกย่อยขนาดเล็ก
perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ stamen 6 ovary
superior 3 locules แต่ละ locule มี 1 ovule
ผลรูปร่าง globose ขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร
เปลือกผลมีลักษณะเป็น scale ข้อน ๆ กัน

แกนในลำต้นอ่อน

ประกอบอาหาร เช่น แกงกับปลา

เป็น climbing palm ลำต้นปกคลุมด้วยหนามแข็ง
ใบประกอบ pinnate ขนาด 20-30 X 50-70 เซนติเมตร
ดอกช่อ spike มีกาบหุ้มช่อดอก ดอกขนาดเล็ก ดอกแยกเพศ
perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ stamen 6 ovary
superior 3 locules แต่ละ locule มี 1 ovule
ผลรูปวง globeose เปลือกผลมีลักษณะเป็น scale ข้อน ๆ กัน
แกนในลำต้นอ่อน ประกอบอาหาร เช่น แกงกับปลา

20. Family Papilionaceae พบ 2 ชนิด

Dolichos lablab Linn. ถั่วแปบ

พืชปลูก

ไม้เลื้อย ใช้ลำต้นพันไม้อื่น ใบประกอบ trifoliate
ใบตรง ปลายรูป ovoid-rhomboid ขนาด 4-5 X 5-7
เซนติเมตร ใบด้านข้าง รูป obliquely-ovate ขนาด
3-4 X 4-5 เซนติเมตร ดอกช่อ racemes ออกที่ปลาย
กิ่ง กลีบเลี้ยง 5 กลีบติดกัน กลีบดอกสีชมพูหรือม่วง 5 กลีบ
เป็นดอกแบบ papilionaceous ovary superior
1 locule ovule 3-6 marginal placentation
ผลเป็นฝัก legume รูปวงแบน ปลายมีงอวยยาวยื่นออก
มา เมล็ด 3-6 เมล็ด

ฝัก

เป็นฝักใส่แกง

ไม้เลื้อย ใช้ลำต้นพันไม้อื่น ใบประกอบ pinnately trifloiate ใบย่อยรูป ovate หรือ rhomboid ขนาด 3-4 X 6-8 เซนติเมตร ดอกช่อ racemes ออกช่อใบ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบติดกัน กลีบดอก 3 แบบคือ standard ลีม่วง 1 กลีบ keel 2 กลีบ wing 2 กลีบ stamen 10 diadelphous ovary superior 1 locule ovule จำนวนมาก marginal placentation ผลเป็น ฝักกลมยาว มีเมล็ด 9-30 เมล็ด

ฝัก

กินสดหรือเป็นผักใส่แกง

21. Family Pedaliaceae พว 1 ชนิด

Sesamum indicum Linn. งา

พืชปลูก

พืชล้มลุก สูง 30-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยวที่ยอดเรียงแบบ spiral ใบด้านล่างออกตรงข้ามกัน ใบรูป elliptic ขนาด 2-3 X 5-6 เซนติเมตร ขอบเรียบ มีขนปกคลุม ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีชมพูอ่อน ติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 แฉก ขนาดไม่เท่ากัน stamen 4 ovary 2 locules ovule จำนวนมาก axile placentation ผล capsule เมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก

เมล็ด

ประกอบอาหาร

22. Family Piperaceae พป 1 ชนิด

Piper sarmentosum Roxb. ข้าวปลู

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นทอดไปตามพื้นดิน ยอดชูสูง 20-40
เซนติเมตร มีรากงอกออกตามข้อซึ่งโง่งพอง ใบเดี่ยว
ออกตามข้อ เรียงตัวสลับกัน ใบรูป ovate ขนาด 5-7 X
7-10 เซนติเมตร ปลายใบ acute ขอบเรียบ เส้น
vein เป็น palmate ดอกช่อ spikes ดอกขนาดเล็ก
แยกเพศ แยกต้น stamen 2 ขนาดเล็กมาก ovary
superior 1 locule ผล drupe รูป globose
ภายในมี 1 เมล็ด

ใบ เป็นผักใส่แกง

23. Family Polygonaceae พป 1 ชนิด

Polygonum chinense Linn. เอื้องเพ็ดมา

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นทอดเอนไปตามพื้นดิน ใบเดี่ยวเรียง
สลับกัน มี stipule ใบรูป oblong-elliptic ขนาด
2-3 X 5-7 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบโค้งมน
ดอกช่อ pseudospikes ดอกย่อย ขนาดเล็ก perianth
สีขาว 5 กลีบ stamen 4-9 อัน ovary 2-3 carels
1 locule 1 ovule ผล winged หรือ angled achene

ยอด

กินสดกับน้ำพริก

Paederia foetida Linn. พังโหม

พืชป่า

ไม้เลื้อย ใช้ลำต้นพันไม้อื่น ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน
รูป ovate ขนาด 2-3 X 4-5 เซนติเมตร ดอกช่อแบบ
panicled cymes กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบ
ดอกสีม่วง ติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 แฉก stamen
ovary 2 locules แต่ละ locule มี 1 ovule ผล
drupe รูป globose

ยอด

กินเป็นผักสด

25. Family Saururaceae พบ 1 ชนิด

Houttuynia cordata Thunb. ผักข้าวตอง

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นขนาดเล็ก ทอดไปตามพื้นดิน และ
ชูยอดขึ้นมา 15-20 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน
ใบรูป cordate ขนาด 3-4 X 4-6 เซนติเมตร โคน
ใบเว้า ปลายใบ acute ขอบเรียบ ดอกช่อ spikes
ออกตรงซอกใบของส่วนยอด มี bract สีขาว 4 กลีบ
ดอกย่อยขนาดเล็ก มี anther สีเหลือง stamen 10
ovary inferior ผล capsule

ยอดหรือใบ

กินกับลาวา

26. Family Schizaeaceae พบ 1 ชนิด

Lygodium polystachyum Wall.ex Moore กูดก้อง

พืชป่า

เป็นเฟิร์นชนิดหนึ่งที่เลื้อยพันต้นไม้อื่น มีลำต้น
อยู่ใต้ดิน ใบประกอบเรียงสลับกัน ใบรูป ovate
ขนาด 1-3 X 2-4 เซนติเมตร ขอบหยักไม่เท่ากัน ใบจะ
พัฒนาเป็นเถาเลื้อยขึ้นไปตามต้นไม้อื่น สืบพันธุ์โดยการสร้าง
สปอร์อยู่ใต้ใบ

ยอดใบ

ลวกกินกับน้ำพริก หรือเป็นผักใส่แกง

27. Family Solanaceae พบ 1 ชนิด

Nicotiana tabacum Linn. ยาสูบ

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นตั้งตรง ไม่แตกกิ่ง สูง 1-2 เมตร
ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบรูป ovate หรือ oblong-
lanceolate ขนาด 4-7 X 15-20 เซนติเมตร
แผ่นใบมีขนนุ่มปกคลุม ดอกช่อ racemes ออกที่ปลาย
ยอด calyx campanulate-tubular มี 5 lobes
กลีบดอกสีชมพูติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ
stamen 5 ovary superior 2 locules ผล
capsule เมล็ดจำนวนมาก

ยอด

กินสดกับน้ำพริก

Duabanga grandiflora Walp. ต้มเต๋น

พืชป่า

ไม้ยืนต้น แตกกิ่งรอบลำต้น ปลายกิ่งโน้มลง ลำต้นสูง 10-15 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน ใบมีขนาดใหญ่ รูป oblong หรือ oblong-ovate ขนาด 5-12 X 15-50 เซนติเมตร ปลายใบ acuminate โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles ออกที่ปลายกิ่ง ดอกขนาดใหญ่ calyx หนา ติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 4-8 แฉก กลีบดอกสีขาว 4-8 กลีบ แยกกัน stamen จำนวนมาก filament สีขาว ovary superior 4-8 locules style ยาว ผล capsule รูป globose 5-8 valed

ดอกอ่อน ต้มกินกับน้ำพริก

29. Family Tiliaceae

พบ 1 ชนิด

Muntingia calabura Linn. ตะขบฝรั่ง (เปาะดอ)

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งแผ่ออกทางด้านบน ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบรูป elliptic ขนาด 2-4 X 4-6 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบโค้งมน ขอบหยัก serrate แผ่นใบมีขนนุ่มปกคลุม ดอกช่อ cymes กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกย่นสีขาว stamen จำนวนมาก ผล berry รูปว่างกลม stigma และ cylix persistent

ผลสุก

กินเป็นผลไม้

Achasma macrocheilos Griff. ปลูกใหญ่ (เปาะซี่)

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น rhizome กาบใบซ้อนกัน
แน่นคล้ายลำต้น สูง 2-3 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกันเป็น
2 แถว รูป oblong-linear ขนาด 6-10 X 30-40
เซนติเมตร ดอกช่อ racemes ออกจาก rhizome ออก
จาก rhizome perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ กลีบชั้น
นอก calyx-like ติดกัน กลีบชั้นใน corolla-like
สีแดง fertile stamen 1 ovary inferior
3 locules แต่ละ locule มี ovules จำนวนมาก
ผล capsule

แกนในของลำต้นอ่อน

ต้มกินกับน้ำพริก

Achasma sp. แก็ก (เปาะควอตั)

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดินเป็น rhizome กาบใบซ้อนกันแน่น
คล้ายลำต้น สูง 50-70 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกันเป็น
2 แถว ใบรูป oblong-elliptic ขนาด 4-5 X 15-20
เซนติเมตร แผ่นใบสีเขียวปนแถบสีขาวตามเส้น vein ดอกช่อ
racemes ออกจาก rhizome ผล capsule สีแดง

หน่ออ่อน

กินสดกับน้ำพริก

สำรวจพบ 85 ชนิด จัดอยู่ใน 77 สกุล 49 วงศ์ ดังนี้

1. Family Acanthaceae พบ 1 ชนิด

Baphicacanthus cusia Brem. อ้อม

พืชป่า

ไม้ล้มลุกกิ่งพุ่มเตี้ย สูง 50-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยว
opposite รูป ovate-elliptic, 3-6 X 7-12 เซนติเมตร
ปลาย acute โคนใบสอบ ขอบหยัก crenate ดอก axillary
กลีบดอกติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 แฉก สีม่วง stamen 4
ovary superior 2 locules

ใบ ต้มน้ำดื่มรักษาโรคความดันโลหิตสูง

2. Family Agavaceae พบ 1 ชนิด

Cordyline fruticosa Goppert หมากผู้หมากเมีย

พืชปลูก

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 1-2 เมตร ลำต้น
กลมตั้งตรง ใบเดี่ยวเรียงแบบ spiral รวมกันเป็นกลุ่มที่
ยอด รูป linear 6-8 X 30-40 เซนติเมตร ปลาย acute
ขอบเรียบ สีเขียว หรือเขียวปนม่วงแดง ดอกช่อ panicles
ออกที่ซอกใบ perianth สีขาว 6 กลีบ stamen 6 อัน
ติดอยู่บนกลีบดอก ovary superior 3 locules ovules
จำนวนมาก ผล berry รูป globose

ลำต้น

ต้มน้ำรวมกับดอกใบบวส่าย ต้มน้ำรักษาโรคจิตสัตวง

Achyranthes aspera Linn. หญ้าพันงู

พืชป่า

พืชล้มลุก สูง 30-50 เซนติเมตร ใบเดี่ยว ออก
opposite รูป obovate หรือ oblong-elliptic
3-5 X 7-10 เซนติเมตร ดอกช่อแบบ spikes มี
bracteols 2 perianth 5 มีหนาม (spine) ที่ฐาน
stamen 5 ovary superior 2 locules แต่ละ
locule มี 1 ovule ผลขนาดเล็ก indehiscent ร่วง
พร้อมกับ perianth

ทั้งต้น

ตากแห้งแล้วนำไปต้มน้ำรวมกับผักโขม
หนามขาว หญ้ากอตปล้อง รากมะละกอตัวผู้ มะเดื่อย และ
มะเฟือง ต้มรักษาโรคนีว

Amaranthus spinosus Linn. ผักโขมหนามขาว (เกอแม้เลาะ) พืชป่า

พืชล้มลุก สูง 50-70 เซนติเมตร ใบเดี่ยว เรียงแบบ
spiral ช่อใบมีหนาม (spine) ใบรูป oblong-lanceolate
3-5 X 8-12 เซนติเมตร ปลาย acuminate ขอบเรียบ ดอกช่อ
spikes และ panicles ดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้อยู่ที่โคนช่อ กลีบ
ดอก 5 กลีบ สีเขียว stamen 5 ดอกตัวเมียอยู่ที่ปลายช่อ กลีบดอก
มี 3 กลีบ ที่ปลายเปลี่ยนไปเป็นหนาม ovary superior 1
locules ผล circumscissile มี 1 เมล็ด

ทั้งต้น

ตากแห้งแล้วนำไปต้มน้ำรวมกับต้นหญ้าซ้อน
หญ้าพันงู หญ้ากอตปล้อง รากมะละกอตัวผู้
มะเดื่อย และมะเฟือง ต้มรักษาโรคนีว

พืชน้ำสูง 1-1.5 เมตร ลำต้นสีแดง ใบเดี่ยว
เรียงแบบ spiral รูป linear-lanceolate 2-3 X
7-10 เซนติเมตร ปลาย acuminate ขอบเรียบ สีแดง
ช่อดอก spikes กลีบดอกสีขาว และสีชมพู 5 กลีบ
stamen 5 ติดกันที่ฐาน ovary superior 1 locules
ผล circumscissile เมล็ดสีแดงเป็นมัน 1-9 เมล็ด
ใบ ดำแล้วคั้นน้ำไปทาบริเวณที่ถูกยุงกัด ช่วย
บรรเทาอาการคัน

4. Family Anacardiaceae

พบ 1 ชนิด

Buchanania latifolia Roxb. มะม่วงหาวมะนาว (ชาकुระ) พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-7 เมตร ใบเดี่ยว เรียงแบบ spiral
รูป obovate 5-6 X 13-15 เซนติเมตร ปลายใบโค้งมน
โคนใบสอบ ดอกช่อ panicles กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5
stamen 10 ovary 5 superior เจริญเป็นผลเพียง 1 อัน
1 locule 1 ovule ผล drupe รูป globose

เปลือกต้น ปิ้งไฟแล้วนำไปต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง

5. Family Angiopteridaceae พบ 1 ชนิด

Angiopteris evecta (Florst.) Hoffm. ว่านกีบแรด

พืชป่า

เฟิร์น ลำต้นอยู่ใต้ดิน ใบประกอบ pinnate ยาว
1-2 เมตร ก้านใบยาว ใบย่อยรูป linear ใบอ่อนม้วนงอ
สืบพันธุ์โดยสปอร์ที่อยู่ใต้ท้องใบ เมื่อใบร่วง ส่วนโคนใบที่หุ้ม
ลำต้นมีลักษณะคล้ายกับเท้าของแรด

ลำต้น ตำรวมกับข้าวสาร ใช้พอกศีรษะแก้ปวดศีรษะ

6. Family Apocynaceae พบ 2 ชนิด

Ervatamia sp. นอโก๊ะ

พืชป่า

ไม้พุ่ม ลำต้นขนาดเล็ก แตกกิ่งออกตรงข้ามกันเป็นคู่
สูง 1-1.2 เมตร ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic-
oblong 6-7 X 10-12 เซนติเมตร ปลาย acuminate
ขอบเรียบ ดอกช่อ panicle ออก axillary บริเวณที่มี
การแตกกิ่ง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวติดกันเป็น
หลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ovary 2 superior 1 locule
ovules จำนวนมาก ผล follicles

ทั้งต้น สดหรือตากแห้งแล้วนำไปต้มน้ำรวมกับต้นกาสามปีก
ได้ไม้อู๋ล้ม และบัวบก ต้มแก้ไข้

Kopsia cf. jasminiflora Pitard ตั้งน้ำใส พุดอง มะดีควาย

(เกอซีตาถ่อทะ)

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 5-7 เมตร ใบเดี่ยวออก

opposite รูป oblong-lanceolate ปลาย acuminate

ดอกช่อ cymose กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ดอกสีขาวติดกันเป็นหลอด

ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ovary 2 superior 1 locule

ผล follicle รูป elliptic

ราก

- ตากแห้งทำเป็นผง ชงน้ำดื่มแก้ท้องเสีย
- คองเหล้าร่วมกับผลพริกไทยและคัสปี้ ลำต้น
- และกิ่งข้อสะพายควาย เปลือกต้นหมี่ตึง และยาตำ
- ดื่มช่วยเจริญอาหาร และรักษาอาการปวดหลัง
- ต้มน้ำดื่มรักษาอาการปวดเมื่อย (หญิงมีครรภ์ห้ามดื่ม)

7. Family Araceae

พบ 1 ชนิด

Acorus calamus Linn. ว่านน้ำใหญ่

พืชปลูก

พืชล้มลุก ขึ้นในน้ำหรือที่ชื้นแฉะใกล้น้ำ ลำต้นใต้ดินเป็น

เหง้า (rhizome) ใบ ensiform ยาว 30-40 เซนติเมตร

แตกออกจาก rhizome ไม่มีก้านใบ ดอกช่อ spadix ก้าน

ช่อดอกแผ่เป็นแผ่น ดอกขนาดเล็ก กลีบดอก 6 กลีบ ovary

2-3 locules

ราก

ตากแห้งแล้วฝนเป็นผง ชงในน้ำที่แช่ใบว่านนํ้า

ใหญ่ให้เด็กดื่มรักษาไข้หวัด

Schefflera vernulosa Harms หนุมานประสาธนา

พืชปลูก

ไม้พุ่มแกมเถา สูง 70-100 เซนติเมตร ใบ compound digitate เรียงแบบ spiral ใบย่อย 5-7 ใบ รูป oblong-lanceolate 1.5-2 X 5-6 เซนติเมตร ดอกช่อ racemed-umbels ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ ovary inferior 5-9 locules แต่ละ locule มี 1 ovule
ผล drupe รูป globose

ใบ ต้มน้ำดื่มรักษาอาการไอ หืดหอบ

9. Family Asclepiadaceae พบ 1 ชนิด

Dischidia imbricata Warb. เกล็ดนาคราช (ก้ามม้าม)

พืชป่า

ไม้เลื้อย มียางขาว ใช้รากที่งอกจากลำต้นยึดเกาะไม้
อื่น ใบเดี่ยวออก opposite รูปรีแกมขอบขนาน เส้นผ่า-
ศูนย์กลาง 2-3 เซนติเมตร อวบน้ำ ดอกช่อ umbelliform
racemes ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ
กลีบดอกสีขาว stamen 5 ovary 2 superior 1
locule ovules จำนวนมาก ผล follicles

ทั้งต้น

ต้มน้ำรวมกับต้นกาฝากกลมแล้ง และว่าน
กับแรด ต้มแก้พิษจากการกินของแสลง,
แก้ลม

10. Family Averrhoaceae พบบ 1 ชนิด

Averrhoa carambola Linn. มะเฟือง (คัสโมโคลสะ)

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-7 เมตร ใบ compound pinnate
ใบย่อย รูป ovate 2-3 X 3-4 เซนติเมตร ปลายใบ
cuspidate โคนใบกลม ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes
ดอกย่อยกลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีม่วงอ่อน
ป็นขาว stamen 5 ovary superior 5 carpels
5 locules ผล berry ผ่าตามขวางได้รูปดาว 5 แฉก

ราก ตากแห้ง แล้วนำไปต้มน้ำรวมกับรากมะละกอ
ตัวผู้ และมะเดื่อ ยับน้ำช้อน ผักโขมหนามขาว
หญ้าพันธุ์ และหญ้าถอดปล้อง ต้มรักษาโรคนี้

11. Family Barringtoniaceae พบบ 1 ชนิด

Careya sphaerica Roxb. ปรุ (เส้เจาะนะ)

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร ใบเดี่ยว เรียงแบบ
spiral เป็นกระจุกอยู่ที่ปลายกิ่ง รูป orbicular
8-12 X 12-16 เซนติเมตร ปลาย mucronate ขอบ
หยัก serrate ดอกช่อ spikes ออก terminal ดอก
ย่อยขนาดใหญ่ receptacle campanulate กลีบเลี้ยง
หนา 4 กลีบ persistent กลีบดอกสีครีม 4 กลีบ
stamen จำนวนมาก ovary inferior 4 locules
ovules จำนวนมาก axile placentation ผล
globose เมล็ดจำนวนมาก

เปลือกต้น คั้นน้ำผสมกับไข่แดง ใช้ทาแผลถูกไฟไหม้

Oroxylum indicum Vent. เพกา

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-10 เมตร ใบประกอบ tripinnate ขนาดใหญ่ ใบย่อยรูป ovate 3-4 X 4-5 เซนติเมตร ปลายใบ acuminate โคนใบ oblique ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes ออกที่ปลายยอด ดอกย่อย กลีบเลี้ยง และกลีบดอก 5 กลีบ ติดกันเป็นรูปประขังเบี้ยว ดอกสีม่วงหรือสีน้ำตาลอมแดง ปลายแยกเป็น 5 กลีบ สีเหลืองอ่อน ขอบย่น stamen 5 อัน ติดอยู่บนชั้นกลีบดอก ovary superior 2 locules ovules จำนวนมาก ผลเป็น capsule แบน ขนาดใหญ่ 6-8 X 60-70 เซนติเมตร เมล็ดจำนวนมาก รูปร่างแบน มีปีกบางใส

เปลือกต้น ใช้ร่วมกับเปลือกต้นผลุดัน หัวตาเห็นเหลือง และข้าวสาร เป็นยาหอมหลังคลอด

13. Family Buddlejaceae

พพ 1 ชนิด

Buddleja asiatica Lour. ราชวटीป่า (พอจีเปื่อย)

พืชป่า

ไม้พุ่ม ลำต้นขนาดเล็ก สูง 1-1.5 เมตร ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 1.5-2 X 4-5 เซนติเมตร ปลาย acuminate ขอบเรียบ ดอกช่อ spike ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 4 กลีบ กลีบดอกสีขาว ติดกันที่ฐาน ovary superior 2 locules ovules จำนวนมาก ผล septicidal capsule

ทั้งต้น ต้มน้ำรวมกับรากหรือลำต้นปิ้งแดง อาบรักษาแผล

ผี หนอน

14. Family Caesalpiniaceae พบ 1 ชนิด

Tamarindus indica Linn. มะขาม

พืชปลูก

ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 15-20 เมตร ใบประกอบแบบ pinnate มีใบย่อย 10-15 คู่ ใบย่อยรูป oblong 0.5-1 X 1-2 เซนติเมตร ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes ออกที่ซอกใบ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 5 ขนาดเล็ก 3 และขนาดใหญ่ 2 สีเหลืองปนสีส้มแดง stamen 3 อัน โค้งงอ ovary superior 1 locule ผล ผัก (legume) เมล็ดรูป obovate สีน้ำตาลดำ เป็นมัน

ยอด

ใช้เป็นยาหมักรวมกับยอดส้มลม มะกรูด
มะนาว ส้มจี๊วะ ส้มป่อย และส้มโอ รักษา
อาการใช้ระยะผักพื้น

15. Family Caricaceae พบ 1 ชนิด

Carica papaya Linn. มะละกอตัวผู้

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นกลมไม่แตกกิ่ง สูง 3-5 เมตร ใบเดี่ยว palmately lobe ขนาด 15-20 X 20-30 เซนติเมตร เรียงรอบลำต้นแบบ spiral ก้านใบกลมยาว ภายในกลวง ดอกมีทั้งแยกเพศและสมบูรณ์เพศ แยกกันคนละต้น กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวอมเหลือง stamen 2 ชั้น ๆ ละ 5 อัน ดอกตัวเมีย ovary 3-5 carpels 1 locules ovules จำนวนมาก parietal placentation ผล berry

ราก

ตากแห้ง แล้วนำไปต้มน้ำรวมกับต้นผักโขมหนาม
หญ้าพันงู หญ้าขี้ฉี่ และหญ้าถอดปล้อง ราก-
มะเดื่อ และมะเฟือง ต้มรักษาโรคนี้

Terminalia belerica Roxb. สมอพิเภก

พืชป่า

ไม้ยืนต้น ลำต้นตรง แตกกิ่งในแนวขนานกับพื้นดิน
 สูง 15-25 เมตร ใบเดี่ยวเรียงแบบ spiral เป็น
 กระจุกที่ปลายกิ่ง รูป oval-ovate 6-10 X 12-15
 เซนติเมตร ปลายโค้งมน โคนใบสอบ ดอกช่อ spikes
 ดอกย่อย ขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ ไม่มีกลีบดอก
 stamen 10 ovary inferior 1 locule ovule
 2 ผล drupe รูป ovoid หรือ globose มีขนนุ่ม
 สีน้ำตาล

ผลสด

เคี้ยวและอมแก้ปวดฟัน

17. Family Compositae

พบ 5 ชนิด

Bidens pilosa Linn. ปั่นนงไล่ (ช่อดีบัว)

พืชป่า

พืชล้มลุก สูง 30-40 เซนติเมตร ใบเดี่ยว ออกตรง
 ข้ามกัน รูป ovate 1-2 X 3-4 เซนติเมตร ขอบหยัก
 dentate ดอกช่อแบบ head ดอกย่อยขนาดเล็ก มี disc
 flower จำนวนมาก กลีบเลี้ยงลดรูป กลีบดอกสีเหลือง
 ติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 แฉก ovary inferior
 2 carpels 1 locule 1 ovule ผล achene

ทั้งต้น

ต้มน้ำดื่มรักษาแผล ผี หนอง

พืชล้มลุก ลำต้นขนาดเล็กตั้งตรง สูง 15-30 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงแบบ rosette ใบรูป oblanceolate 2-4 X 8-15 เซนติเมตร ผิวใบมีขนปกคลุม ขอบหยักฟันเลื่อยห่าง ๆ ดอกช่อแบบ head บนช่อ panicles มีก้านชูตรงจากกลางกอ มี bract รูปหัวใจ 3 ใบ บริเวณโคนกระจุกดอก ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วง หรือชมพูอ่อน ติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ovary inferior 1 locule 1 ovule ผล achene

ทั้งต้น

ใช้สด ตากแห้งแล้วนำไปต้มน้ำรวมกับต้น
กาสามปีก นอโก๊ะ และบัวบก ต้มแก้ไข้

Eupatorium odoratum Linn. สาบเสือ

พืชป่า

พืชล้มลุกกึ่งพุ่มเตี้ย ลำต้นมีขนหุ้มประปราย สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน ใบรูป ovate 4-8 X 7-10 เซนติเมตร ปลาย acuminate ขอบหยัก serrate แผ่นใบมีขนปกคลุม ดอกช่อ head-panicles ออกตามปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาวหรือฟ้าอ่อน ติดกัน รูปกรวย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ovary inferior 1 locule 1 ovule ผล achene

ใบ

ตำให้ละเอียด แล้วนำไปพอกบาดแผล ช่วย
ห้ามเลือด

พืชล้มลุกกึ่งพุ่มเตี้ย ลำต้นมีขนปกคลุม สูง 1-3 เมตร
ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน รูป oblong-elliptic 5-6 X
10-12 เซนติเมตร แผ่นใบมีขนนุ่มสีขาวปกคลุม ดอกช่อ
head-panicles ออกตามปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก
กลีบดอกสีเหลืองติดกัน รูปกรวยปลายแยกเป็น 5 กลีบ
ovary inferior 1 locule 1 ovule ผล achene

ราก

ต้มน้ำดื่มรักษาอาการเจ็บอก

Vernonia volkameriaefolia Wall. คลาปอ

พืชป่า

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง มีขนสีน้ำตาลปกคลุม ลำต้นสูง
2-3 เมตร ใบเดี่ยวเรียงแบบ spiral รูป oblong-
ovate 6-8 X 10-15 เซนติเมตร ปลายใบ obtuse
โคนใบสอบ ขอบหยัก dentate ดอกช่อ head-panicles
ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วงติดกันเป็นหลอด ปลายแยก
เป็น 5 กลีบ ovary inferior 1 locule 1 ovule
ผล achene

ยอด

เคี้ยวก่อนดื่มเหล้า ป้องกันเมาเหล้า

Costus speciosus Smith เอื้องหมายนา (ชูเลโบ)

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นไม่แตกกิ่ง สูง 1-1.2 เมตร ใบเดี่ยว
เรียงสลับเป็นแนวเดียวบนลำต้นที่บิดเป็นวงแบบ spiral
ก้านใบแผ่เป็นกาบสีแดงหุ้มลำต้น ใบรูป oblong-lanceolate
3-4 X 6-8 เซนติเมตร ปลาย acuminate โคนใบ truncate
ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes มี bracts สีแดงหุ้มซ้อนเป็นชั้น
ดอกย่อยขนาดใหญ่ กลีบดอกสีขาว ขนาดไม่เท่ากัน มี 2 ชั้น ๆ
ละ 3 กลีบ fertile stamen 1 อัน staminode 1 อัน
ovary inferior 3 locules ovule จำนวนมาก ผล capsule
ใบ อึ่งไฟแล้วบีบน้ำใส่หู รักษาโรคหูน้ำหนวก

19. Family Dipterocarpaceae

พพ 1 ชนิด

Shorea roxburghii G. Don พยอม

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 10-20 เมตร ใบเดี่ยว เรียงแบบ
spiral รูป oblong-ovate 4-5 X 6-8 เซนติเมตร
ขอบเรียบ เส้น vein ด้านข้างขนานกัน ดอกช่อ
racemes ดอกมีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ
สีขาวบิดเป็นเกลียว stamen 15 ovary superior
3 locules ผล samaroid กลีบเลี้ยงเจริญเป็นปีกหุ้ม
ผล ขึ้นมา 3 ปีก

เปลือกต้นสด

อม รักษาอาการปวดฟัน

Equisetum debile Roxb. หญ้าถอดปล้อง

พืชป่า

พืชล้มลุก มีทั้งลำต้นเหนือดินและใต้ดิน ลำต้นใต้ดินลึก
ลงไป 1.5-2 เมตร ลำต้นเหนือดินทอดไปตามพื้นดิน อาจ
ยาวถึง 5 เมตร ลำต้นใต้ดินเป็นข้อหรือปล้องเหมือนกับลำต้น
เหนือดิน ผิวลำต้นมีร่องและมีสัน ใบเป็นเกล็ดอยู่รอบ ๆ ข้อ
ของลำต้น ใบขนาดเล็ก (scale) เส้นใบไม่แตกแขนง เป็น
พืชไม่มีดอก สืบพันธุ์ด้วยสปอร์

ทั้งต้น ตากแห้ง แล้วนำไปต้มน้ำรวมกับหญ้าขี้ฉ้าน ผัก
โสมหนามขาว หญ้าพันงู รากมะละกอตัวผู้
มะเดื่อ และ มะเฟือง ต้มรักษาโรคนี้

21. Family Euphorbiaceae พบ 7 ชนิด

Antidesma bunius Spreng มะเมีตง

พืชป่า

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว distichous
รูป obovate, elliptic, oblong 2-3 X 3-4 เซนติเมตร
ปลายใบ acuminate ขอบเรียบ ดอกช่อ spikes แยกเพศ
ดอกตัวผู้มีกลีบเลี้ยง 4 อัน ติดกันเป็นรูปถ้วย stamen 4 ดอก
ตัวเมีย กลีบเลี้ยง 3-8 กลีบ ovary superior 1 locule
2 ovules ผล drupe ขนาดเล็ก รูปร่างค่อนข้างกลม

ราก ต้มน้ำรวมกับรากหรือกิ่งโนรา หว้าและปูเลย
รากมะไฟป่า เปลือกต้นมะเขือแจ้เครือ ลำต้น
อ้อยดำ ลู และโตไม้รูลัม ลำต้นหรือกิ่งสะเลียมดง
ผลจันทน์ปี้ และพริกไทย ต้มรักษาอาการปวดหลังปวดเอว

ไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง สูง 7-10 เมตร ใบเดี่ยว

เรียงแบบ spiral รูป elliptic 3-5 X 10-15

เซนติเมตร ปลายใบ acuminate โคนใบสอบ ดอกช่อ

racemes ออกจากลำต้นหรือกิ่ง ดอกขนาดเล็ก กลีบดอก

5 กลีบ สีน้ำตาลอ่อน ovary superior 3 locules

ผล baccate รูป oblong-globose เปลือกผลสีส้ม

ราก ตมึ่น้ำรวมกับรากหรือกิ่งโนรา หัวข่าและ

ปูเลย รากมะเเม่ตง เปลือกต้นมะเขือ

แจ้เครือ ลำต้นอ้อยดำ ลูปู และโตไม้รูล้ม

ลำต้นหรือกิ่งสะเลียมตง ผลจัน ตีปลี และ

พริกไทย ตมึ่น้ำรวมกับรากหรือกิ่งโนรา หัวข่าและ

Baliospermum siamense Craib เปล้าตองแตก (พอบอจี)

พืชป่า

พืชมัลลुक สูง 15-30 เซนติเมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน

รูป elliptic 4-6 X 6-8 เซนติเมตร ปลาย acute ขอบ

หยัก dentate ดอกออก axillary ขนาดเล็ก เป็นดอกแยก

เพศ ดอกตัวผู้มี stamen 18-21 อัน anthers basifixed

ดอกตัวเมียมี ovary superior 3 locules ผล loculi-

cidal capsule รูปร่างกลมแบน มี 3 พู

ทั้งต้น

ตมึ่น้ำรวมกับรากกะตังใบ และเปล้าหลวง

ตมึ่น้ำรวมกับรากหรือกิ่งโนรา หัวข่าและ

ไม้ยืนต้น สูง 5-7 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน

รูป ovate-oblong 6-8 X 10-15 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบโค้งมน ขอบหยัก dentate ดอกช่อ spikes ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาวอมเหลือง 5 กลีบ stamen จำนวนมาก ovary superior 3 locules axile placentation ผล septicidal capsule รูปกลมแบน มี 3 พู

ราก ต้มน้ำรวมกับรากกะตังใบ และต้นเปลือกตอง
แตก ต้มรักษาอาการท้องร่วง

Phyllanthus acidus Skeels มะยม

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งรอบลำต้น

สูง 5-10 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน ใบอ่อนสีแดง ใบรูป ovate 2-3 X 3-4 เซนติเมตร ปลาย acuminate โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes ออกตามกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก ดอกแยกเพศ อยู่บนต้นเดียวกันคือ ดอกตัวผู้อยู่ที่ปลายช่อ ไม่มีกลีบดอก กลีบเลี้ยง 6 กลีบ stamen 4 ดอกตัวเมีย กลีบดอกติดกันที่ฐาน สีแดงปน ม่วง 6 กลีบ ovary superior 3 locules locule ละ 2 ovules.

เปลือกต้นและราก ต้มน้ำรวมกับต้นบัวบก ต้มรักษา

โรคความดันโลหิตสูง

ไม้พุ่ม ลำต้นสีแดง สูง 2-3 เมตร ใบเดี่ยว ขนาดใหญ่ ขอบหยักแบบ palmate 8-10 แฉก แผ่นใบสีเขียว หนา มีขน หรือสีแดงอมน้ำตาล 15-20 X 20-25 เซนติเมตร เรียงแบบ spiral รอบลำต้น ดอกช่อ panicles ดอกย่อย แยกเพศ ดอกตัวผู้อยู่ด้านล่างของช่อ ไม่มีกลีบดอก กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ stemens จำนวนมาก ดอกตัวเมียอยู่ที่ปลายช่อ ovary superior 3 locules ผล schizocarp รูป globose pericarp ยื่นเป็นหนาม

ใบ อังไอน้ำแล้วนำไปประคบศีรษะ รักษาอาการปวดศีรษะ

Securinega leucopyrus Muell. Arg. ก้างปลาแดง

พืชป่า

ไม้พุ่ม ลำต้นขนาดเล็ก สีแดง สูง 2-3 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน รูป obovate 1-1.5 X 1.5-2 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบสอบ ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes ออกที่ซอกใบ ดอกขนาดเล็ก แยกเพศ ดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ไม่มีกลีบดอก stamen 5 ดอกตัวเมีย กลีบเลี้ยง 5 persistent ovary superior 3 locules ผล fleshy endocarp แข็ง ผลสีขาว ขนาดเล็ก รูปร่างกลมแบน

ยอด ตำรวมกับข้าวสาร นำไปพอกรักษาโรคงูสวัด

Flacourtia jangomas Raeusch. มะเก้วนกควาย (เสอะเพ) พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 7-10 เมตร มีหนามออกตามกิ่ง ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน รูป elliptic 2-4 X 4-6 เซนติเมตร ปลาย acuminate ขอบหยัก serrate ดอกช่อ racemes ออก axillary หรือ terminal ดอกย่อยขนาดเล็ก เป็นดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 3-7 กลีบ ไม่มีกลีบดอก stamen จำนวนมาก ดอกตัวเมีย กลีบเลี้ยง 3-7 กลีบ สีเขียว ovary superior 2-10 locules ผล berry รูปทรงกลม ผลสุก สีแดงเข้ม

ทั้งต้น

ต้มน้ำรวมกับเปลือกกล้วย ไม้แดง และชื้อดำนใน ลำต้นของไผ่ชาง ต้มรักษาไข้มาเลเรีย

23. Family Graminae พบ 5 ชนิด

Coix puellarum Bal. มะเดื่อยหิน (เบ๋อนุที้)

พืชป่า

พืชล้มลุก กระจุกหญ้า ต้นตั้งตรง ไม่แตกกิ่ง ลำต้น ขนาดเล็ก ลักษณะกลมกลวง สูง 70-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน รูป linear 1-1.5 X 5-10 เซนติเมตร ปลาย acute ขอบเรียบ ดอกช่อ spike-like racemes 3 carpels 1 locule 1 ovule ผล caryopsis รูป oblong-globose เปลือกผลแข็ง สีขาว-เทา

ราก

ตากแห้งแล้วนำไปต้มน้ำรวมกับรากมะละกอ ตัวผู้และมะเฟือง ต้มรักษาไข้ ต้มรักษาไข้มาเลเรีย และรักษาโรคอื่น ๆ

เป็นไม้ไผ่ที่มีลำใหญ่ สูง 6-18 เมตร มี rhizomes
แตกแขนงแบบ sympodial ลำต้นแก่สีเขียวเข้ม หรือเขียว
อมเหลือง บริเวณข้อโป่งออกเล็กน้อย แตกกิ่งรอบข้อลำต้น
แต่ละปล้องยาว 15-50 เซนติเมตร ใบรูป linear หรือ
linear-lanceolate ขนาด 2-3 X 10-15 เซนติเมตร
ปลายเรียวแหลม ขอบใบสาก คม ดอกช่อ เป็นกระจุกทรง
กลม อยู่บนแกนช่อดอก ห่างกันเป็นระยะ ดอกย่อยขนาดเล็ก
stamen 6 ovary 1 locule 1 ovule ผล caryopsis
รูป ovoid-globose

ข้อด้านในลำต้น

ต้มน้ำรวมกับเปลือกต้นสัก ไม้แดง
และมะนาวควาย ต้มรักษาไข้มาลาเรีย

Oryza sativa Linn. ข้าวเจ้า

พืชปลูก

พืชล้มลุก สูง 50-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยว รูป
linear-lanceolate ขนาด 1-2 X 30-50 เซนติเมตร
ก้านใบแผ่เป็นกาบเรียงสลับซ้อนกันเป็น 2 แถว ดอกช่อ
panicles ออกจากตรงกลางกอ ดอกย่อยขนาดเล็ก
กลีบดอกลดรูปเป็น scale stamen 6 ovary 1 locule
1 ovule ผล caryopsis pericarp สีน้ำตาล

เมล็ด

ผสมในยาสมุนไพรหลายชนิด เช่น แก้ไข้

บำรุงกำลัง เป็นต้น

พืชล้มลุก ตระกูลหญ้า ลำต้นเป็นข้อปล้อง สีดำ สูง 2-2.5 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับกันเป็น 2 แถว ใบรูป linear แผ่นใบสีเขียวคล้ำ ขนาด 2-3 X 30-50 เซนติเมตร ดอกช่อ panicles ประกอบด้วยช่อย่อยแบบ spike-like raceme ดอกขนาดเล็ก perianth 3 กลีบ stamen 5 ovary superior 1 locule 1 ovule ผล caryopsis

ลำต้นและใบ ตม่น้ำรวมกับรากหรือกิ่งโนรา หัวชำและ ปุ๋ย รากมะไฟป่า และมะเมีนแดง เปลือกต้นมะเขือแจ้เครือ ลำต้นลู่ และโตไม่รู้ล้ม ลำต้นหรือกิ่งสะสมตง ผลจัน ดีปลี และพริกไทย ตมรักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว

Thysanolaena maxima Ktze. ทองกง

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นขนาดเล็ก กลมและกลวง ไม่แตกกิ่ง ลำต้นสูง 2-2.5 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับกันเป็น 2 แถว ใบรูป broadly-linear-lanceolate ขนาด 4-6 X 10-30 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม ดอกช่อ panicles ประกอบด้วย spikelets จำนวนมาก perianth 3 กลีบ เป็น scale stamen 2-3 anthers 3 อัน ovary superior 1 locule 1 ovule stigma สีม่วง ผล caryopsis รูป elliptic หรือ obovate

หน่ออ่อน กินสด รักษาอาการร้อนใน

Belamcanda chinensis DC. ว่านหางช้าง

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดิน เป็น rhizome สูง 70-100
 เซนติเมตร ใบเดี่ยว รูปรียาว ขนาด 2-4 X 20-40
 เซนติเมตร ปลายใบแหลม ใบออกซ้อนกันเป็น 2 แถวตรง
 ข้ามกัน ดอกช่อ cymose ออกที่ยอด ดอกย่อย perianth
 6 กลีบ สีส้มปนแดง stamen 3 ovary inferior 3
 locules ovule จำนวนมาก ผล capsule เมล็ดจำนวนมาก

ใบ

อังไฟ แล้วนำไปต้มน้ำรวมกับหัวปลีเลย
 ดื่มรักษาอาการม้ามอักเสบ

Eleutherine americana Merr. ว่านหอมแดง (เปาะปี่เป้)

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดิน เป็น bulb ใบเดี่ยว รูป
 lanceolate ขนาด 1.5-3 X 20-25 เซนติเมตร ปลาย
 เรียวแหลม แผ่นใบเป็นร่องขนาดตามยาว ดอกช่อ cymose
 ดอกย่อยมีกลีบดอกสีขาว รูป obovate เรียงเป็น 2 ชั้น ๆ
 ละ 3 กลีบ stamen 3 ovary inferior 3 locules
 ovules จำนวนมาก ผล capsule

ลำต้นใต้ดิน

ตำหนัการรักษาอาการปวดท้อง

Orthosiphon grandiflorus Bolding. หนวดแมว

พืชปลูก

พืชล้มลุก สูง 30-50 เซนติเมตร ลำต้นขนาดเล็กเป็น
สี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกันแบบ decussate รูป ovate
ขนาด 2-3 X 4-6 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบมน
ขอบหยัก ดอกช่อ vericillate กลีบดอกสีขาวหรือม่วง
อ่อน ติดกันที่ฐานปลายแยกเป็น 2 ปาก stamen 4 อัน
ยาวมาก ลักษณะโค้งงอเหมือนหนวดแมว ovary superior
4 locule ovule axile placentation

ทั้งต้น

ต้มน้ำดื่มรักษาโรคนี้

26. Family Leeaceae

พบ 1 ชนิด

Leea indica Merr. กะดังใบ

พืชป่า

ไม้พุ่มเตี้ย สูงประมาณ 1 เมตร ลำต้นเป็นข้อ ๆ ใบ
ประกอบ มีใบย่อย 1-4 คู่ ปลายสุดเป็นใบเดี่ยว ๆ ใบรูป
oblong-elliptic ขนาด 4-5 X 10-15 เซนติเมตร
ปลาย acuminate ขอบหยัก dentate ดอกช่อ
compound corymb ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก
5 กลีบ กลีบดอกสีชมพู stamen 5 ovary superior 1
carpel 4 locules แต่ละ locule มี 1 ovule axile
placentation ผลกลมแป้น มี 3-6 พู สีเขียวอมแดง
แก่จัดสีคล้ำ

ราก

ต้มน้ำรวมกับต้นเป้งต้ดองแตก และรากเป้ง

หลวง ต้มรักษาอาการท้องร่วง

Heuslowia sp. กาฝากต้นลมแล้ง

พืชป่า

พืชกาฝาก ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน รูป ovate ขนาด 3-4 X 5-6 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ แผ่นใบเป็นมันสีเขียวเข้ม ดอกช่อ ออกเป็นกระจุกตามกิ่ง บริเวณซอกใบ

ลำต้นหรือกิ่ง ตากแห้งแล้วนำมาฝนเป็นผง ชงน้ำดื่มแก้ไข้พิษประทุ หรือต้มน้ำรวมกับต้นว่านกับแรดและเกล็ดนาคราช ต้มเวลาเกินของแสง

28. Family Malpighiaceae

พบบ 1 ชนิด

Hiptage benghalensis Kurz. ไนรา (ย้อสะพายควาย)

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-10 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน ใบรูป obovate ขนาด 5-8 X 10-20 เซนติเมตร ปลาย mucronate โคนใบ cuneate ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes ออก axillary และ terminal ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวปนเหลือง ขนาดไม่เท่ากัน stamen 10 ขนาดไม่เท่ากัน ovary superior 4 locules แต่ละ locule มี 1 ovule ผล winged nutlets

รากหรือกิ่ง ต้มน้ำรวมกับหัวข่าและปูเลย เปลือกต้นมะเขือแฉะหรือ ต้นอ้อยดำ ลูบ และโตไม่รู้ล้ม ลำต้นหรือกิ่ง สะเรียบมดง ผลจัน ดีปลี และพริกไทย รากมะไฟป่าและมะเมาดง ต้มรักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว

Melastoma normale D. Don อ้าหลวง (ชิตีผละ)

พืชป่า

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นแตกกิ่งมาก สูง 1-2 เมตร
ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน รูป elliptic ขนาด 3-4 X
8-10 เซนติเมตร เส้น vein 3 เส้น ดอกช่อออกที่ซอก
ใบ กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีชมพูอมม่วง
รูป obovate ปลาย mucronate hypanthium
campanulate มีขนปกคลุม stamen 2 ชั้น ๆ ละ 10
ชั้นนอกสีเหลือง ชั้นในสีแดง ovary inferior
5 locules ovules จำนวนมาก ผล berry แห้ง
แล้วจะแตกออกด้านหนึ่ง

รากและลำต้น ต้มน้ำรวมกับรากกะดังใบและ
เก๋อวาคอ ต้มเวลาทำงานหนัก ถ่ายเป็นเลือด

30. Family Meliaceae พบ 1 ชนิด

Melia azedarach Linn. เลื่อน

พืชป่า

ไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง เปลือกต้นเรียบ สูง 10-15
เมตร ใบประกอบ 2-3 pinnate ใบย่อยรูป ovate-
oblong-lanceolate ขนาด 1-2 X 3-4 เซนติเมตร
ปลาย acute-acuminate โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ
ดอกช่อ cymose panicles ออก axillary ดอก
ย่อย มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว
stamen 10 อัน ติดกันเป็นหลอดสีม่วง ovary
superior 5 locules locules ละ 2 ovules
ผล drupe รูป globose-ellipsoid

เปลือกต้น ต้มเคี้ยวกับน้ำ แล้วนำไปต้มเป็นยา

ถ่ายพยาธิ

Acacia rugata Merr. ส้มป่อย

พืชป่า

ไม้เถาเนื้อแข็ง ชูยอดขึ้นสูง 2-5 เมตร ลำต้นมี
หนามสั้น ๆ ปลายโค้งงอ ใบประกอบ bipinnate ใบ
ย่อย รูป oblong 0.5 X 1 เซนติเมตร แบบ head
สีเขียว ออกตามซอกกิ่งหรือซอกใบ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง
4 กลีบ ติดกันที่ฐาน กลีบดอก 4 stamen จำนวนมาก
ovary superior 1 locule ovules marginal
placentation ผลเป็นฝักแบบ legume แต่ละฝักมี
6-10 ข้อ แต่ละข้อมี 1 เมล็ด

ยอด ใช้เป็นยาหมักรวมกับยอดมะนาว ส้มลม
มะกรูด มะขาม ส้มจ๊วะ และส้มโอ รักษาอาการไข้
ระยะพักฟื้น

Archidendron clypearia Nielsen มะขามแป (แส้แม่ข้า)

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 5-7 เมตร ใบประกอบ pinnate ใบ
ย่อย รูปเกือบเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า 2 X 3 เซนติเมตร ปลาย
acute โคนใบ oblique ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles
ดอกย่อย กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 4 กลีบ stamen จำนวน
มาก ovary superior 1 locule ovule marginal
placentation ผลฝักแบบ legume ฝักโค้งงอและบิดเป็น
เกลียว เมล็ดสีดำเป็นมัน

เปลือกต้นด้านใน

อมบรพทาอาการปวดฟัน

พืชล้มลุก ลำต้นทอดขนานไปกับพื้น ชูยอดขึ้นสูง
10-20 เซนติเมตร ลำต้นกลม สีน้ำตาลแดง มีหนาม
สั้น ๆ ปลายโค้งงอ เกิดจากซอกใบ ใบประกอบ
bipinnate ใบย่อยออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน ประมาณ
18-30 คู่ ใบย่อยรูป oblong ขนาดเล็ก หัวท้ายมน
ก้านใบประกอบยาว มีขนปกคลุม ใบต่อการสัมผัส
ดอกช่อแบบ head ออกตามซอกใบ 2-4 ช่อ ดอกย่อย
เป็นดอกสมบูรณ์เพศด้านบนของช่อ ด้านล่างเป็นดอกตัวผู้
ดอกย่อยไม่มีกลีบเลี้ยง กลีบดอก 4 กลีบ ติดกันที่ฐาน
stamen 4 สีชมพู ovary superior 1 locule
ผลเป็นฝักแบบ legume มี 2-4 ช่อ แต่ละช่อมี 1 เมล็ด
กิ่งหรือใบ ต้มน้ำรวมกับต้นลูกลีบ ต้มรักษาอาการ
ตัวบวม

Xylia xylocarpa Taub. ไม้แดง

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 7-15 เมตร ใบประกอบ pinnate
ใบย่อย รูป ovate หรือ oblong-elliptic ขนาด
4-5 X 6-7 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบโค้งมน
ขอบเรียบ ดอกช่อ head สีขาว ออก axillary ดอก
ย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 stamen
จำนวนมาก ovary superior 1 locule ผลฝักแบบ
legume รูปสามเหลี่ยมมนแบน

เปลือกต้น ต้มน้ำรวมกับเปลือกต้นสัก มะนาว
ควาย และข้อตันในลำต้นไผ่ซาง ต้มรักษาไข้มาเลเรีย

32. Family Musaceae พบ 1 ชนิด

Musa glauca Roxb. กัลลายนวล

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดิน เป็น corm ลำต้นเหนือดิน
เกิดจากกาบใบหุ้มซ้อนกันเป็นรูปทรงกระบอก สูง 3-5
เมตร ใบเดี่ยว เรียง spiral รูป oblong ใบขนาด
ใหญ่ 20-30 X 100-200 เซนติเมตร เส้นกลางใบขน
ออกทางด้านท้องใบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกกลางลำต้น
ใบประดับสีเขียวหุ้มช่อดอก แต่ละดอกมี perianth
5 stamen 6 เป็นหมัน 1 ovary inferior
3 locules ovules จำนวนมาก ผล baccate
รูปกลมยาว หัวท้ายเรียว

ช่อดอกหรือกาบใบ ต้มน้ำรวมกับต้นชายผ้าสีดา
ต้มหลังคลอดรักษาอาการตัวบวม

33. Family Nymphaeaceae พบ 1 ชนิด

Nymphaea lotus Linn. บัวสาย

พืชปลูก

พืชน้ำที่มี rhizomes จมอยู่ใต้น้ำ ใบเดี่ยว pelate
และลอยน้ำ ก้านใบกลมยาว สีแดง reniform หรือ
orbicular ขนาด 10-15 X 15-20 เซนติเมตร ขอบ
เป็นคลื่น ดอกเดี่ยว กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ดอกสีชมพู จำนวน
มาก stamen จำนวนมาก anther basifixed ovary
inferior ovules จำนวนมาก ผลแก่ใต้น้ำ เมล็ดมี
saccate aril

ดอกหรือใบ ต้มน้ำรวมกับลำต้นหมากผู้หมากเมีย
ต้มรักษาโรคริดสีดวง

Jasminum sp. มะลิป่า (พอเล่ลี)

พืชป่า

ไม้เลื้อย ไม่มี tendril ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน
 รูป oblong-ovate ขนาด 2-3 X 3-4 เซนติเมตร
 ปลาย acuminate โคนใบสอบ ดอกช่อ cymose ออกที่
 ปลายกิ่ง ดอกย่อย กลีบเลี้ยง 7 กลีบ ลักษณะผอมยาว
 สีเขียว กลีบดอกสีขาวติดกันเป็นหลอด ครึ่งหนึ่งปลายแยก
 เป็น 7 กลีบ stamen 2 ติดอยู่บนกลีบดอก ovary
 superior 2 locules แต่ละ locules มี 1 ovule
 ผล berry รูป globose

รากหรือใบ ต้มน้ำดื่มเป็นยาถ่ายพยาธิ รักษาโรค
 ตานขโมย น้ำเหลืองเสีย

35. Family Orchidaceae

พบ 1 ชนิด

Sarcanthus sp. พอลอแจ

พืชป่า

เป็น epiphyte ลำต้นและกิ่งห้อยลง ใบเดี่ยวเรียง
 สลับกัน ใบกลมยาว 20-24 เซนติเมตร ดอกช่อ racemes
 ออกจากข้อของลำต้นระหว่างใบ 2 ใบ ดอกขนาดเล็ก
 กลีบดอกสีขาวปนแดงเข้ม 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ ขนาดไม่
 เท่ากัน stamen 2 อยู่บน gynandrium ovary 3 carpels
 1 locule ovules จำนวนมาก parietal placentation
 ผล capsule รูปรี ellipsoid เมล็ดขนาดเล็ก จำนวนมาก

ทั้งต้น อังไฟหรือชอยแล้วตากแห้ง นำไปต้มน้ำร่วมกับ
 หัวปูเลย ต้มบำรุงกำลัง

Desmodium oblongum Benth. ยาแก้ชักเหื้อง

พืชป่า

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 1-1.5 เมตร แตกกิ่งมาก
ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน รูป oblong-elliptic ขนาด
1.5-2 X 4-6 เซนติเมตร ดอกช่อ racemes ดอก
ย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ติดกัน กลีบดอกสีม่วง 5 กลีบ
ขนาดไม่เท่ากัน stamen 10 ovary superior 1
locule ovules marginal placentation ผล
เป็นฝัก legume แตกแบบ loment

รากหรือลำต้น

ดอกเหี่ยว ต้มบำรุงกำลัง

37. Family Piperaceae

พพ 3 ชนิด

Piper chaba Hunt ดีปลี

พืชปลูก

ไม้เลื้อย บริเวณข้อลำต้นโป่งออก มีรากออกมายึด
เกาะหลักที่อาศัยเลื้อย ใบเดี่ยวออกบริเวณข้อลำต้น เรียง
สลับกัน ใบรูป lanceolate 2.5-5-10 เซนติเมตร
ปลายใบแหลม โคนใบโค้งเว้าเข้ามาเหลื่อมกันเล็กน้อย
ดอกช่อ spike ดอกย่อยอัดกันแน่น รวมอยู่บนแกนกลาง
ช่อดอก รูปทรงกระบอก ช่อดอกเมื่อกลายเป็นผลแก่มีสี
แดงจัด

ผล ต้มน้ำรวมกับรากและกิ่งโนรา หวีปูละยา ชำ
รากมะไฟป่า และมะเเม่ตง เปลือกต้นมะเขือ
แจ้เครือ ต้นอ้อยดำ ลูบ และโตไม่รู้ล้ม ลำต้น
หรือกิ่งสะเลียมตง ผลจันทน์ และพริกไทย
ต้มรักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว

Piper nigrum Linn. พริกไทย

พืชปลูก

ไม้เลื้อย ใช้รากทั้งออกซาคข้อลำต้นเกาะเลื้อยต้นไม้
อื่น ใบเดี่ยว รูป ovate-elliptic ขนาด 4-5 X
6-10 เซนติเมตร มีเส้นใบ 5 เส้น ปลายแหลม ขอบเรียบ
ดอกช่อ spikes ดอกย่อยแต่ละดอกมี bract 1 อัน หุ้ม
stamen 2 อัน มีก้านชูอับฐาน ปลายแยกเป็น 2-4 อัน
ovary superior ผลกลม เมื่อแก่เป็นสีแดง

ผล ต้มน้ำรวมกับรากและกิ่งโนรา หัวปูเลย ข่า
รากมะไฟป่า และมะเมาตง เปลือกต้นมะเทือกแฉ่เครือ
ต้นอ้อยดำ ลูบ และโตไม้รั้วม ลำต้นหรือกิ่งสะเลียมตง
ผลจันทน์ปี้ ต้มรักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว

Piper ribesoides Wall. จะค้าน

พืชป่า

ไม้เลื้อยที่มีเนื้อไม้ ลำต้นกลม ผิวลำต้นเป็นร่อง แตก
ตามแนวยาวของลำต้น ใช้รากทั้งออกจากข้อลำต้น เพื่อยึด
เกาะกับหลัก ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบรูป ovate-oblong
ขนาด 6-10 X 8-15 เซนติเมตร ปลาย acuminate
มีเส้นใบ 7-9 เส้น ดอกช่อ spikes ดอกย่อยขนาดเล็ก
ดอกแยกเพศ แยกต้น

เครือ ซอยเป็นแว่น ไม่รวมกับรากปึกม และหัวชิง
ทำเป็นผง ชงน้ำดื่มรักษาอาการปวดเมื่อย

Plantago major Linn. หญ้าเอ็นยืด

พืชป่า

พืชล้มลุก สูง 10-15 เซนติเมตร ใบเดี่ยว rosette
 ใบรูป broadly ovate ถึง narrowly lanceolate
 ขนาด 2-4 X 4-5 เซนติเมตร ดอกช่อ spikes ดอกย่อย
 มีกลีบเลี้ยง 4 persistent กลีบดอก 4 stamen 4 ovary
 superior 2 locules ผล circumscissile
ทั้งต้น ตำรวมกับข้าวสาร แล้วนำไปพอกรักษาอาการ
 นิ้วขึ้น

39. Family Polypodiaceae

พบ 1 ชนิด

Platycerium wallichii Hook.f. ชายผ้าสีดา

พืชป่า

เป็นเฟิร์นที่อาศัยเกาะต้นไม้ยืนอยู่ มีใบ 2 แบบ แบบ
 แรกมีลักษณะคล้ายกาบห่อหุ้มระบบรากเอาไว้ ให้ได้รับความ
 ชุ่มชื้น และรัดเกาะติดกับต้นไม้ที่มันอาศัยอยู่ ใบแบบที่ 2 แผ่
 สยายลงมาเป็นรี ยาวประมาณ 30-60 เซนติเมตร คล้าย
 เขากวาง อับสปอร์เกิดเป็นแผ่นครึ่งวงกลมทางด้านใต้ของใบ
ทั้งต้น ต้มน้ำรวมกับช่อดอก กาบใบกล้วยย่นวล ต้มหลัง

คลอตรักษาอาการตัววม

Morinda angustifolia Roxb. ยอดิน (เควาะ)

พืชป่า

ไม้พุ่ม สูง 1-1.5 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน
 ใบรูป oblong-lanceolate ขนาด 3-4 X 8-10
 เซนติเมตร ปลาย acute ขอบเรียบ ดอกช่อ globose
 head กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวติด
 กันเป็นหลอดครึ่งหนึ่ง ปลายแยกเป็นกลีบ 5 กลีบ stamen
 5 ovary inferior 2 locules แต่ละ locule มี
 1 ovule ผล fleshy syncarp

ราก ต้มน้ำรวมกับใบยอมน ต้มรักษาโรคความดัน
 โลหิตสูง

Paederia foetida Linn. พังโหม

พืชป่า

ไม้เลื้อย ใช้ลำต้นพันไม้อื่น ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน
 รูป ovate ขนาด 2-3 X 3-5 เซนติเมตร ดอกช่อ
 paniced cymes กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ
 กลีบดอกสีม่วงติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 แฉก
 stamen 5 ovary inferior 2 locules แต่ละ
 locule มี 1 ovule ผล drupe รูป globose

ราก ต้มน้ำรวมกับหัวขมิ้น ต้มบรรเทาอาการ
 ท้องอืด

Citrus aurantifolia Swing. มะนาว

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-5 เมตร ลำต้นมีหนาม (thorn) ใบ unifoliate เรียงตัวสลับกัน ใบรูป ovate หรือ elliptic ขนาด 2-3 X 3-5 เซนติเมตร มีข้อต่อ (joint) เชื่อมติดกับก้านใบ ขอบหยักเล็กน้อย แผ่นใบมี oil gland เป็นจุดใส ดอกช่อ cymose ออกที่ซอกใบตอนปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบดอกสีขาว 5 กลีบ stamen 25-30 อัน ovary superior locules จำนวนมาก ผล hesperidium รูป globose ผิวเรียบ pericarp มี oil gland

ยอด ใช้เป็นยาหมักรวมกับยอดส้มลม มะกรูด มะขาม ส้มจีวะ ส้มป่อย และส้มโอ รักษาอาการไข้ระยะพักฟื้น

Citrus hystrix DC. มะกรูด

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 5-10 เมตร มีหนาม (thorn) บริเวณกิ่ง ใบประกอบ unifoliate มีสีเขียวเข้ม เรียงตัวสลับกัน ใบรูป elliptic ขนาด 2-4 X 3-6 เซนติเมตร ขอบใบเป็นคลื่น มีรอยต่อเชื่อมติดกับก้านใบ ซึ่งแผ่ออกเป็น wing รูปร่างและขนาดเท่า ๆ กับแผ่นใบ ดอกช่อ cymose หรืออาจพบเป็นดอกเดี่ยวออกตามซอกใบตอนปลายกิ่ง ดอกย่อย กลีบดอกสีขาว 4-5 กลีบ stamen 20-26 อัน ovary superior หลาย locules ผล hesperidium ผิวขรุขระเป็นปุ่มปม มี oil gland

ยอด ใช้เป็นยาหมักรวมกับยอดส้มลม มะขาม มะนาว ส้มจีวะ ส้มป่อย และส้มโอ รักษาอาการไข้ระยะพักฟื้น

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 5-7 เมตร มีหนาม (thorn) บริเวณกิ่ง ใบประกอบ unifoliate เรียงสลับกัน ใบรูป obovate ขนาด 4-6 X 8-12 เซนติเมตร ขอบเรียบ มีรอยต่อ (joint) เชื่อมติดกับก้านใบที่แผ่เป็นปีกรูปร่างคล้ายใบ ขนาดเล็กกว่าใบ ดอกช่อ cymose ออกตามซอกใบตอนปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ ติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ รูป oblong stamen จำนวนมาก ovary superior หลาย locules ผล hesperidium ขนาดใหญ่ รูป globose ผิวเรียบ pericarp มี oil glands

ยอด ใช้เป็นยาหมักรวมกับยอดมะกรูด ส้มลม มะขาม มะนาว ส้มจ๊วะ และส้มป่อย รักษาอาการไข้ระยะพักฟื้น

42. Family Sapindaceae พบ 2 ชนิด

Sapindus rarak A.DC. มะซัก

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 7-10 เมตร ใบประกอบ paripinnate เรียงแบบ spiral ใบย่อยรูป oblong-elliptic ขนาด 2-3 X 4-8 เซนติเมตร ปลาย acute ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles ดอกย่อย ขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 4 stamen 8 ovary 3 superior แยกกัน แต่ละ carpel มี 1 locule 1 ovule ผล drupe รูป globose มี 1 เมล็ด

ลำต้นขนาดเล็กหรือเปลือกต้น ชอยเป็นแว่น นำไปตากแห้งแล้วต้มน้ำรวมกับต้นพลูช้าง เมล็ดข้าวสาร และเลือดผา ต้มบำรุงกำลัง

ไม้ยืนต้น สูง 15-25 เมตร ใบประกอบ pinnate
ใบย่อย รูป obvate-oblong หรือ elliptic ขนาด
3-5 X 8-12 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบ oblique
ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles ออกจากกิ่ง ช่อดอกยาว
ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 4-6 กลีบ ไม่มีกลีบดอก stamen
5-6 ovary superior 3-4 locules แต่ละ locules
มี 1 ovule ผลรูป ellipsoid เมล็ดมี aril มีเหลี่ยมหุ้ม
เปลือกผล อังไฟแล้วนำไปต้มน้ำดื่ม รักษาอาการท้อง
ร่วง

43. Family Solanaceae พว 2 ชนิด

Nicotiana tabacum Linn. ยาสูบ

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นตั้งตรง ไม้แตกกิ่ง สูง 1-1.5 เมตร
ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน ใบรูป ovate oblong lanceolate
ขนาด 5-7 X 15-20 เซนติเมตร แผ่นใบมีขนนุ่มปกคลุม
ดอกช่อ racemes ออกที่ปลายยอด calyx campanulate
tubular มี 5 lobes กลีบดอกสีชมพูติดกันเป็นหลอด
ปลายแยกเป็น 5 กลีบ stamen 5 ovary superior
2 locules ผล capsule เมล็ดจำนวนมาก

ใบ ทำยาเส้นแล้วนำไปตำรวมกับใบหญ้าโยง
สาบเสือ และปูนกินหมาก คั้นเอาน้ำไปทาบาดแผล ช่วย
ห้ามเลือด

ไม้พุ่ม สูง 1-1.2 เมตร มีหนามตามลำต้นหรือกิ่งอ่อน และมีขนนุ่มปกคลุมหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน รูป ovate ขนาด 3-4 X 4-8 เซนติเมตร ขอบใบเป็นคลื่น เว้าเป็นระยะๆ ต่อกัน ปลายใบ acute โคนใบ oblique แผ่นใบมีขนนุ่มปกคลุม ดอกช่อ cymose ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงขนาดเล็ก 5 กลีบ โคนเชื่อมกันเป็นรูปถ้วยปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีม่วง 5 กลีบ ติดกันที่ฐาน stamen 5 สีเหลือง ovary superior 1 carpel 2 locules ovules จำนวนมาก axile placentation ผล berry รูป globose 0.7-1 เซนติเมตร เมล็ดขนาดเล็ก แบน จำนวนมาก

ผล

ต้มน้ำดื่มเวลาปากขม ช่วยให้เจริญอาหาร

44. Family Sonneratiaceae

พบ 1 ชนิด

Duabanga grandiflora Walp. ต้มเต้าน

พืชป่า

ไม้ยืนต้น แตกกิ่งรอบลำต้น ปลายกิ่งโน้มลง ลำต้นสูง 10-15 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน ใบมีขนาดใหญ่ 5-12 X 15-50 เซนติเมตร รูป oblong หรือ ovate-oblong ปลายใบ acuminate โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles ออกที่ปลายกิ่ง ดอกขนาดใหญ่ calyx หนา เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 4-8 แฉก กลีบดอกสีขาว 4-8 กลีบ stamen จำนวนมาก ovary superior 4-8 locules style ยาว ผล capsule รูป globose 5-8 valved

เปลือกต้น

ต้มน้ำรวมกับเปลือกต้นหมักดื่มรักษาโรค

Centella asiatica Urban บัวบก (ซีโทะคาลาเต๊ะ)

พืชป่า

พืชล้มลุก ขึ้นเป็นกอติดดิน มีไหลงอกจากต้นเดิมไปงอก
เป็นต้นใหม่ สูง 5-10 เซนติเมตร ใบเดี่ยว เรียงแบบ spiral
ใบรูป reniform กว้างประมาณ 2-4 เซนติเมตร ขอบใบหยัก
crenate ก้านใบยาว ดอกช่อ umbel ออกเป็นคู่ หรือครั้งละ
3 ช่อ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีม่วงเข้ม 5 กลีบ
stamen 2 ovary inferior 2 carpels ผล schizocarp
รูปร่างแบน มีสัน 9 แนว 1 mericarp มี 1 เมล็ด

ทั้งต้น ใช้สด ตากแห้งแล้วนำไปต้มน้ำรวมกับต้นนอ โทะกะ
กาสามปีก และโตไม่รู้ล้ม ต้มรักษาอาการไข้

46. Family Verbenaceae

พบ 3 ชนิด

Clerodendrum kaempferi Sieb. ปั้งแดง (ดอกแก้วทอง)

พืชป่า

ไม้พุ่ม สูง 1-1.5 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน
ใบรูป broadly-ovate 8-15 X 15-20 เซนติเมตร ปลาย
ใบ acuminate ขอบหยัก serrate ดอกช่อ panicles ออก
ที่ปลายยอด ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอก
สีขาว ติดกันที่ฐาน stamen ยาว สีขาว 4 อัน ovary superior
4 locules แต่ละ locule มี 1 ovule axile placentation
ผล drup รูป globose calyx สีแดง ขยายขนาดรองรับผล

รากหรือลำต้น ต้มน้ำรวมกับข้าวสาร ต้มช่วยห้ามเลือด
เวลาประจำเดือนไม่หยุด หรือต้มน้ำรวมกับต้นราชวटीป่า อาบ
รักษาแผล ฝีหนอง

Clerodendrum serratum Moon หลัวสามเกวียน (ตาไ้เอะคาเต๊ะ) พืชป่า

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง สูง 0.5-1.5 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน แบบ decussate บริเวณปลายยอดอาจมี 3 ใบ ใบรูป elliptic-obovate ขนาด 4-8 X 10-15 เซนติเมตร ปลายใบ acute โคนใบสอบ ขอบหยัก dentate เส้นกลางใบสีม่วง ดอกช่อ compound racemes ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอก 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน คือ มี 1 กลีบขนาดใหญ่ รูปช้อน สีม่วง ส่วนอีก 4 กลีบ ขนาดเท่ากัน รูป oblong สีขาวอมฟ้า stamen 4 โค้งงอขึ้นด้านบน ovary superior 4 locules ผล berry รูปรางกลมแป้น มี 2-4 พู ผลแก่สีดำ

ทั้งต้น

ใช้สดหรือตากแห้ง แล้วนำไปต้มน้ำรวมกับต้น-
นอโก๊ะ โดไม้รูลัม และบวบก ต้มแก้ไข้

ราก

ใช้สดหรือตากแห้ง ต้มน้ำดื่มเป็นยาถ่ายเลือด
ต้มน้ำรวมกับหัวปูเลย รากมะละกอดั้วและ
หนาดต้มเพื่อทำแท้ง

Tectona grandis Linn. f. ลัก

พืชป่า

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นตั้งตรง สูง 15-20 เมตร ใบเดี่ยว ขนาดใหญ่ 15-20 X 20-30 เซนติเมตร ออกตรงข้ามกัน รูป obicular ปลายใบ acute โคนใบ obtuse แผ่นใบมีขนปกคลุม ดอกช่อ panicles ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงติดกัน ปลายแยกเป็น 6-7 แฉก กลีบดอกสีขาวติดกันเป็นหลอดสั้น ๆ ปลายแยกเป็น 5-6 กลีบ stamen 5-6 อัน ovary superior 4 locules ผล drup หุ้มด้วยกลีบเลี้ยงที่เจริญขยายขึ้นมา ภายในมี 1-3 เมล็ด

เปลือกต้น ต้มน้ำรวมกับเปลือกต้นไม้แดง มะแว้งควาย

และข้อด้านในของลำต้นของไผ่ซาง ต้มรักษาไข้มาเลเรีย

Boesenbergia pandurata Holtt. กระชาย

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดิน เป็น rhizome รากมีปลาย
เรียวแหลม และโป่งออกสะสมอาหาร ใบรูป oblong-
elliptic ขนาด 5-7 X 15-20 เซนติเมตร ปลาย
acuminate โคนใบค่อนข้างป้าน ขอบเรียบ มีกาบใบ
สีแดงอ่อน อัดซ้อนกันขึ้นมาเป็น 2 แถว ดอกออกแทรก
บริเวณซอกกลางกาบใบ กลีบเลี้ยงสีขาว 3 กลีบ
labellum 1 กลีบ สีชมพูเข้ม stamen 1 ขนาดใหญ่
หุ้ม style ที่มี stigma 2 แฉก

ราก ต้มน้ำรวมกับหัวปลีเลย ผลพริกไทย จันทน์ และ
ดีปลี ต้มเป็นยาบำรุงหัวใจ

Curcuma longa Linn. ขมิ้นชัน

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า (rhizome) แตกก
แขนง เป็นเหง้ากลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1-1.5
เซนติเมตร ภายในสีเหลืองเข้ม ใบเดี่ยว เจริญจากลำต้น
ใต้ดิน ก้านใบแผ่เป็นกาบซ้อนกันเป็น 2 แถว ใบรูป
lanceolate ขนาด 5-8 X 15-20 เซนติเมตร ปลาย
acuminate ขอบเรียบ ดอกช่อ spikes แทรกออก
ระหว่างกาบใบ ดอกมี bract สีเขียวปนชมพูรองรับ
ดอกย่อยมีกลีบดอกสีเหลืองอ่อน โคนกลีบติดกันเป็นหลอด
labellum สีเหลือง stamen 1 อัน หุ้ม style ที่เป็น
เส้นขนาดเล็ก stigma 2 แฉก ovary inferior
1 locule ovule จำนวนมาก

เหง้า ตำทาบรรเทาอาการคัน

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น corm ใบเดี่ยว กาบใบแผ่ซ้อนกันแน่นเหมือนลำต้น ใบรูป oblong-lanceolate ขนาด 5-7 X 20-25 เซนติเมตร ปลายใบ acute โคนใบสอบ ดอกช่อ เจริญขึ้นจากดิน (scapose) ดอกย่อยมี bract ซ้อนกันเป็นชั้น ๆ สีชมพู ดอกย่อยมีชั้นละ 3-5 ดอก กลีบดอกสีขาวติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 3 กลีบ ovary inferior 1 locule ovules จำนวนมาก axile placentation ผลเดี่ยว รูป ovoid เมล็ดกลมรี

ลำต้นใต้ดิน

ฝนแล้งทาหรือผสมน้ำอาบบรรเทา
อาการคัน

Hedychium flavum Roxb. ตาเห็นเหลือง

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น rhizome กาบใบแผ่ซ้อนกันเป็นเหมือนลำต้น สูง 70-100 เซนติเมตร ใบรูป oblong-elliptic หรือ oblong-lanceolate ขนาด 3-6 X 15-30 เซนติเมตร ปลายใบ acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ ดอกช่อ ออกที่ปลายยอด ดอกมีกลิ่นหอม calyx sessile tubular 3 กลีบ กลีบดอก 3 กลีบ fertile stamen 1 staminode เป็น labellum 1 ovary inferior 3 locules ovules จำนวนมาก ผล capsule

ลำต้นใต้ดิน

ใช้เป็นยาหมักรวมกับเปลือกต้นพลูตัน เพกา

และเมล็ดข้าวสาร หลังคลอด

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดิน เป็น rhizome กลม ภายใน
สีม่วงดำ มีรากสะสมอาหารโป่งพองออก ใบเดี่ยว distichous
petiole สั้น ใบรูป oblong-ovate ขนาด 7-10 X 10-15
เซนติเมตร ปลาย acuminate ขอบเรียบ ดอกช่อ head-like
perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ กลีบดอกสีม่วง staminode 1
fertile stamen 1 ovary inferior 3 locules ovules
จำนวนมาก ผล capsule

rhizome เคี้ยวสดหรือผสมกับเหล้าดื่ม รักษาอาการปวดท้อง

Languas galanga Sw. ข่า

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น rhizome ก้านใบเรียงอัด
กันแน่นคล้ายลำต้น สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว รูป oblong
ขนาด 5-7 X 20-25 เซนติเมตร ปลายใบ acute ฐานใบ
obtuse ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles ออกปลายยอด ก้าน
ช่อดอกยาว ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงสีขาวติดกันเป็นหลอด ปลาย
แยกเป็น 3 แฉกเล็ก ๆ กลีบดอกสีขาว 3 กลีบ โคนกลีบติด
กันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2 ปาก stamen 3 เปลี่ยนรูป
คล้ายกลีบดอก 2 อัน อีก 1 อัน สว่าง anther ก้านชู
stamen เป็นหลอดหุ้ม style ovary inferior 1
locule ผล dry indehiscent รูป subglobose
ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

ลำต้นใต้ดิน ต้มน้ำรวมกับรากหรือกิ่งโนรา หวูปเลย
รากมะไฟป่า และมะเเม่ตง เปลือกต้นมะเขือแฉะหรือ ต้น
อ้อยดำ ลูบ และโตไม้รูลัม ลำต้นหรือกิ่งสะเรียมตง ผลจัน
ตีปลี และพริกไทย ต้มรักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดินเป็น rhizome กาบใบซ้อนกันแน่น คล้ายลำต้น สูง 60-120 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงเป็น 2 แถว ตรงข้ามกัน รูป linear lanceolate ขนาด 3-4 X 15-20 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ ดอกช่อ spikes เจริญมาจาก rhizome ลักษณะช่อรูป cone ดอกย่อยแต่ละดอก มี bract รองรับกลีบเลี้ยง 3 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอก 3 กลีบ เป็น labellum สีเหลือง 1 กลีบ stamen ขนาดใหญ่ ปลายยาวโค้งโอบรอบ style ovary inferior

ลำต้นใต้ดิน กินสด รักษาอาการปวดท้อง แน่นท้อง

Zingiber officinale Roscoe ชิง

พืชปลูก

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็น rhizome กาบใบอัดซ้อนกัน แน่นคล้ายลำต้น สูง 50-100 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับ กันเป็น 2 แถวตรงข้ามกัน ใบรูป lanceolate ขนาด 2-3 X 10-15 เซนติเมตร ขอบเรียบ หลังใบเป็นมัน ดอกช่อ spikes รูป cone เจริญจากลำต้นใต้ดิน ดอกย่อยแต่ละดอก มี bract หุ้ม ดอกทยอยบานทีละดอก กลีบดอกสีขาวหรือ เหลืองอ่อน labellum สีม่วงแดง ovary inferior

ลำต้นใต้ดิน ซอยเป็นแว่น ไม่รวมกับรากปึกและ เครื่องจะคั้น ทำให้เป็นผงแห้ง ซึ่งนำดื่มรักษาอาการปวดเมื่อย

สำรวจพบ 10 ชนิด จัดอยู่ใน 10 สกุล 8 วงศ์ ดังนี้

1. Family Dipterocarpaceae พม 2 ชนิด

Hopea odorata Roxb. ตะเคียนทอง

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 10-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน
รูป elliptic-lanceolate ขนาด 3-5 X 5-10
เซนติเมตร ปลาย acuminate โคนใบสอบ ขอบเรียบ
ผิวใบด้านบนสีเขียวเป็นมัน ด้านล่างสีทอง ดอกช่อ
racemes ออกที่ซอกใบ ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและ
กลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว บิดเป็นเกลียว stamen
15 ovary superior 3 locules ovule axile
placentation ผล samaroid รูปรีวงกลม กลีบเลี้ยง
เจริญเป็นปีกยาว 2 ปีก

ลำต้น

ทำเสา พื้น ฝาบ้าน

Shorea roxburghii G. Don พยอม

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 10-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน
ใบรูป oblong-ovate ขนาด 5-7 X 7-10 เซนติเมตร
ปลายใบและโคนใบโค้งมน ดอกช่อ racemes กลีบเลี้ยง
และกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวบิดเป็นเกลียว
stamen 15 ovary superior 3 locules ovule
axile placentation ผล samaroid กลีบเลี้ยง
เจริญเป็นปีกสั้น ๆ 3 ปีก

ลำต้น

ทำเสา พื้น ฝาบ้าน

Cephalostachyum pergracile Munro ไผ่ข้าวหลาม

พืชป่า

พืชตระกูลหญ้า ลำต้นเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน ลำต้นเหนือดิน
กลม สีเขียว ตั้งตรง สูง 8-12 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางลำ
5-9 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน รูป linear-
lanceolate ขนาด 2-3.5 X 15-18 เซนติเมตร ปลาย
acute โคนใบ cuneate ขอบล่าง คม กาบหุ้มใบไม่มีขน
ดอกช่อ spikes ต่อกันเป็นสายยาว ดอกย่อยขนาดเล็ก
stamen 6 ovary 1 locule 1 ovule ผล caryopsis

ลำต้น

ทำโครงหลังคา ฝ้ายบ้าน

Imperata cylindrica Beauv. หญ้าคา

พืชป่า

พืชล้มลุก มีเหง้าขยายไปได้ผิวดิน สูง 30-70
เซนติเมตร ใบเดี่ยวออก rosette ใบยาวแคบ ขนาด
1.2 X 50-100 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม ขอบ
ใบหยักถี่ ๆ จมูกมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น เส้นกลางใบแข็ง
ดอกช่อ spike ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยขนาดเล็กติดกัน
เป็นคู่ ปลายดอกมีฟู่เป็นมันสีขาว

ใบ

ตากแห้ง ทำเป็นตับใช้มุงหลังคา

3. Family Magnoliaceae

พบ 1 ชนิด

Michelia floribunda Finet & Gagnep. จำปีป่า

พืชป่า

ไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง สูง 15-25 เมตร ใบเดี่ยว
เรียงสลับกัน รูป oblong-elliptic ขนาด 5-7 X
15-20 เซนติเมตร ปลายใบ acuminate โคนใบสอบ
ขอบเรียบ มี stipule ขนาดใหญ่หุ้มยอดอ่อน ดอกเดี่ยว
ออกที่ซอกใบ perianth สีขาว รูปวงผอมยาว จำนวนมาก
stamen จำนวนมาก carpels จำนวนมาก แยกกัน เรียง
แบบ spiral ผล follicles รูป oblong ผิวขรุขระ
ลำต้น ทำเสา พื้น ฝาบ้าน

4. Family Marantaceae

พบ 1 ชนิด

Phrynium capitatum Willd. ทองสาคร

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดินเป็น rhizome ใบเดี่ยวออก
จาก rhizome ก้านใบยาว 50-70 เซนติเมตร ใบขนาด
ใหญ่รูป oblong-elliptic ขนาด 10-15 X 30-40
เซนติเมตร ปลายใบ acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ
ดอกช่อ spike แหงออกตรงกลางก้านใบ ดอกย่อยมี
perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ stamen 2 ชั้น ชั้นนอก
มี outer staminodes 2 ovary inferior 3
locules แต่ละ locule มี 1 ovule ผล capsule

ใบ

ตากแห้ง ใช้มุงหลังคา

Calamus sp. หวาย

พืชป่า

Climbing palm ลำต้นกลม ปกคลุมด้วยหนามแข็ง
ใบประกอบ pinnate ขนาด 30-40 X 50-70 เซนติเมตร
ใบย่อยรูป linear ดอกช่อ spikes มีกาบหุ้ม ดอกแยกเพศ
แยกต้น ดอกย่อย ขนาดเล็ก perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ
stamen 6 ovary superior 3 locules แต่ละ locule
มี 1 ovule ผลรูป globose เปลือกผลลักษณะเป็น scale
ซ้อนกัน

ใบ

มุงหลังคา

6. Family Papilionaceae พบ 1 ชนิด

Pterocarpus macrocarpus Kurz ประดู่

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร ใบประกอบ pinnate
ใบย่อย รูป ovate ขนาด 3-5 X 7-10 เซนติเมตร
ปลาย acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ ดอกช่อ
racemes ออก axillary หรือ terminal ดอกย่อยมี
กลีบเลี้ยง 5 กลีบติดกัน กลีบดอกย่อยสีเหลือง 5 กลีบ
ขนาดไม่เท่ากัน stamen 10 ติดกัน ovary superior
1 locule 1 ovule ผล samara ลักษณะกลมแบน มี
กลีบเลี้ยงเจริญเป็นปีกหุ้มผล

ลำต้น

ทำเสา ฟัน ฝาบ้าน

Schima wallichii Korth ทะโล้

พืชป่า

ไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ สูง 15-20 เมตร เปลือกต้นสีเทาปน
น้ำตาล มีสารที่เป็นพิษต่อผิวหนัง ใบเดี่ยว spiral อยู่ตาม
ปลายกิ่ง ใบรูป elliptic ขนาด 3-4 X 10-15 เซนติเมตร
ปลาย acuminate โคนใบสอบ ขอบเรียบ ดอกเดี่ยวออกตาม
ซอกใบ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ดอกสีขาว 5 กลีบ stamen จำนวน
มาก anther สีเหลือง ovary superior 5 locules ผล
capsule รูปรีวงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.3-1.5
เซนติเมตร

ลำต้น

ทำเสา พื้น ฝาบ้าน

8. Family Verbenaceae

พพ 1 ชนิด

Tectona grandis Linn.f. ลัก

พืชป่า

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นตั้งตรง 20-25 เมตร
ใบเดี่ยวขนาดใหญ่ ออกตรงข้ามกัน ใบรูป orbicular
15-30 X 30-50 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบ
obtuse แผ่นใบมีขนปกคลุม ดอกช่อ panicles กลีบ
เลี้ยงติดกัน ปลายแยกเป็น 6-7 แฉก กลีบดอกสีขาว
เป็นหลอดสั้น ๆ ปลายแยกเป็น 5-6 กลีบ stamen
5-8 อัน เท่ากับจำนวนกลีบ ovary superior 4
locules ผล drupe มีกลีบเลี้ยงเจริญมาหุ้มผล

ลำต้น

ทำเสา พื้น ฝาบ้าน

สำรวจพบ 7 ชนิด จัดอยู่ใน 7 สกุล 7 วงศ์ ดังนี้

1. Family Compositae พบ 1 ชนิด

Lactuca sativa Linn. ผักกาดหอมบัตเตอร์เฮด

พืชปลูก

พืชล้มลุก สูง 10-15 เซนติเมตร ใบ rosette
ห่อเข้าหากัน ใบรูป obovate ขนาด 15-20 X 20-25
เซนติเมตร ขอบใบหยักเป็นคลื่น ดอกช่อ head-corymbs
ช่อ head homogamous corolla ligulate สีเหลือง
ปลายแยกเป็น 5 แฉก stamen 5 epipetalous ovary
2 inferior 1 locule 1 ovule ผล achene

พืชผัก

ขายทั้งต้น

2. Family Cruciferae พบ 1 ชนิด

Brassica caulorapa กะหล่ำปลี

พืชปลูก

พืชล้มลุก สูง 15-20 เซนติเมตร ลำต้นทรงกลม ใบ
เดี่ยว แตกออกจากด้านบนของลำต้น ก้านใบยาว ใบรูป
oblong-obovate ขนาด 3-4 X 7-5 เซนติเมตร
ดอกช่อ racemes ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง และกลีบดอก
4 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง stamen 6 tetradynamous
ovary superior 2 locules มี false septum
ovules จำนวนมาก parietal placentation ผล
เป็นฝักรูปยาว

พืชผัก

ขายทั้งต้น

Zea mays Linn. ข้าวโพด

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นตั้งตรง สูง 1.5-1.8 เมตร เป็นข้อปล้อง ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน กาบใบหุ้มลำต้น แผ่นใบรูป oblong-linear ขนาด 5-6 X 30-40 เซนติเมตร ปลาย acuminate มีขนปกคลุม ดอกช่อ spike ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ดอกย่อยขนาดเล็ก ออกเป็นคู่ perianth ลดรูป stamen 6 anther versatile ovary 1 locule 1 ovule ผล caryopsis สีเหลืองหรือขาวอมเหลือง

พืชอาหาร ขาญผัก

4. Family Liliaceae

พบ 1 ชนิด

Asparagus officinalis Linn. หน่อไม้ฝรั่ง

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นกลม สีเขียว สูงถึง 1 เมตร มีลำต้นใต้ดินเป็น rhizome ใบลดรูป ขนาดเล็ก เป็นเส้น ดอกออกตามซอกกิ่ง ดอกแยกเพศ perianth 6 สีเขียวอมเหลือง รูป oblong stamen 6 ovary superior 3 locules แต่ละ locule มี 2 ovule ผล berry ellipsoid

พืชผัก

ขาหน่อ

5. Family Papilionaceae

พบ 1 ชนิด

Phaseolus vulgaris Linn. ถั่วเขียว ถั่วแขก

พืชปลูก

ไม้เลื้อย ใช้ลำต้นพันไม้อื่น ใบประกอบ pinnately trifoliate ใบย่อยรูป ovate ขนาด 4-5 X 6-10 เซนติเมตร ปลาย acuminate โคนใบโค้งกว้าง ขอบเรียบ ดอกช่อ racemes ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ติดกัน กลีบดอก 5 กลีบ มี 3 แบบคือ standard สีม่วงหรือขาวอมม่วง 1 กลีบ wings สีม่วง 2 กลีบ และ keels 2 กลีบ stamen 10 ovary superior 1 locule ovule 6-8 marginal placentation ผลเป็นฝักกลมยาว

พืชผัก

ขายฝักอ่อน

6. Family Rubiaceae

พบ 1 ชนิด

Coffea arabica Linn. กาแฟ

พืชปลูก

ไม้พุ่ม สูง 1-1.6 เมตร แตกกิ่งรอบลำต้น ปลายกิ่งโน้มลง ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน รูป oblong-elliptic 4-5 X 7-10 เซนติเมตร ปลายใบ acuminate โคนใบสอบแหลม ขอบเป็นคลื่น ดอกช่อ cymose ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ ตลอดความยาวของกิ่ง กลีบดอกสีขาวติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5 แฉก stamen 5 ovary inferior 2 locules แต่ละ locule มี 1 ovule axile placentation ผล drupe รูป ellipsoid

พืชเครื่องดื่ม

ขายผล หรือ เมล็ด

Camellia chinensis Seem เมี่ยง

พืชป่า

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-5 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้าม
กัน รูป oblong-elliptic ขนาด 3-5 X 6-10 เซนติเมตร
ปลาย acute ขอบหยักแบบ dentate ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ
กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5-7 กลีบ กลีบดอกสีขาว stamen
จำนวนมาก ovary superior 3 locules แต่ละ locule
มี 4 ovule ผล loculicidal capsule มี 1-3 เมล็ด

พืชเครื่องต้ม

ชาชยุดอ่อน

พืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ

สำรวจพบ 15 ชนิด จัดอยู่ใน 15 สกุล 13 วงศ์ ดังนี้

1. Family Apocynaceae

พบ 1 ชนิด

Catharanthus roseus G. Don แพงพวยฝรั่ง

พืชปลูก

พืชล้มลุก สูง 30-50 เซนติเมตร ใบออกตรงข้ามกัน
รูป oblong หรือ oblong-obovate ขนาด 2-2.5 X
2-3 เซนติเมตร ขอบเรียบ ดอกช่อ corymbose cymes
ออกที่ซอกใบตอนปลายยอด กลีบเลี้ยงและกลีบดอก 5 กลีบ
กลีบดอกสีชมพู ติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ
stamen 5 epipetalous ovary 2 superior 1
locule ผล capsule

ไม้ประดับ

2. Family Araceae

พบ 1 ชนิด

Colocasia antiquorum Schott บอน

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดินเป็นหัว (corm) ใบเดี่ยว เรียง spiral จากส่วนยอดของ corm ก้านใบสีเขียวหรือม่วงคล้ำ ใบรูป sagittate ปลาย acute ขนาด 10-15 X 15-20 เซนติเมตร ดอกช่อ spadix spathe สีเหลือง ดอกย่อย ขนาดเล็ก จำนวนมาก ดอกแยกเพศอยู่บนช่อเดียวกัน perianths 6 ovary 2-3 locules

ก้านใบ หั่นเป็นท่อนใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู

3. Family Cannaceae

พบ 1 ชนิด

Canna indica Linn. พุทธรักษา

พืชปลูก

พืชล้มลุก ลำต้นใต้ดิน เป็นเหง้า (rhizome) สูง 1-1.5 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกันเป็น 2 แถว ก้านใบ ยาวหุ้มซ้อนกัน ใบรูป oblong-ovate ขนาด 10-12 X 20-30 เซนติเมตร ปลายใบ acuminate โคนใบโค้งมน ดอกช่อ racemose ดอกขนาดใหญ่ perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 ชั้นนอกเหมือนเป็นกลีบเลี้ยง ชั้นในมีขนาดใหญ่กว่าเหมือนเป็นกลีบดอก มีสีต่าง ๆ เช่น แดง ส้ม เหลือง stamen 2 ชั้น ๆ ละ 3 ชั้นนอก sterile และ petaloid ชั้นใน 2 อัน petaloid และอีก 1 อัน fertile ovary inferior 3 locules ovule จำนวนมาก ผล capsule

ปลูกประดับ

Crassocephalum crepidioides S. Moore ผักกาดข้าง

(หน่อแซ่ซอ)

พืชป่า

พืชล้มลุก ลำต้นค่อนข้างอวบ น้ำ สูง 70-100
 เซนติเมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับกัน ใบรูป spathulate
 หรือ oblong-ovate ขนาด 2-5 X 4-25 เซนติเมตร
 ปลายใบ acuminate โคนใบสอบ ขอบหยัก serrate
 ดอกช่อ headed-corymb ออกที่ปลายกิ่ง ช่อดอกย่อย
 มี involucre bract ดอกย่อย กลีบดอกสีขาวติดกัน
 เป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 แฉก stamen 5 ovary
 inferior 1 locule 1 ovule ผล achene มีขน
 สีขาวเป็นพู่ที่ปลาย

ทั้งต้น

เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู

Zinnia elegans Jacq. บานชื่น

พืชปลูก

พืชล้มลุก สูง 30-50 เซนติเมตร ใบเดี่ยวออกตรง
 ข้ามกัน ใบรูป ovate-elliptic ขนาด 4-5 X 6-8
 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ
 แผ่นใบมีขนสาวกปกคลุม ดอกช่อ head มี 2 แบบ คือ
 ดอก disc กลีบดอก 5 กลีบ ติดกันเป็นหลอด ปลาย
 แยกเป็น 5 แฉก stamen 5 อัน ติดกัน ovary
 inferior 1 locule 1 ovule และดอก ray
 กลีบดอกเจริญ 1 กลีบ มีสีต่าง ๆ เช่น ชมพู ยาว
 ovary inferior 1 locule 1 ovule ผล
 achene

ปลูกประดับ

Jatropha curcas Linn. ละหุ่งวัว

พืชปลูก

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งเล็กน้อย
ใบเดี่ยว palmate ขนาด 5-8 X 7-10 เซนติเมตร มี
3-5 แฉก ตื้น ๆ ดอกช่อ compound dichasium ดอก
ย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงสีเขียว 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว
5 กลีบ stamen สีเหลือง จำนวนมาก ovary superior
3 locules ผล capsule รูป oblong-ovoid แตกเป็น
3 พู แต่ละพูมี 1 เมล็ด

ปลูกเป็นรั้วบ้าน

6. Family Graminae

พพ 2 ชนิด

Cephalostachyum pergracile Munro ไม้ข้าวหลาม

พืชป่า

พืชตระกูลหญ้า ลำต้นเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน ลำต้นเหนือดิน
กลม ภายในกลวง ตั้งตรง สูง 8-12 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง
ลำ 5-9 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบรูป linear-
lanceolate ขนาด 2-3.5 X 15-18 เซนติเมตร ปลาย
acute โคนใบ cuneate ขอบใบสาก คม กาบหุ้มใบไม่มีขน
ดอกช่อ spikes ต่อกันเป็นสายยาว ดอกย่อยขนาดเล็ก
stamen 6 ovary 1 locule 1 ovule ผล caryopsis

ลำต้น ตัดเป็นท่อน ใช้ทำข้าวหลาม หรือนำไปสาน

เครื่องมือใช้ต่าง ๆ เช่น ตะกร้าหลัง กระดัง

หรือสานเครื่องมือต่าง ๆ

พืชร่มลูก ลำต้นขนาดเล็ก กลมและกลวง ไม่แตกกิ่ง
สูง 2-2.5 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกันเป็น 2 แถว ใบรูป
linear-lanceolate ขนาด 4-6 X 10-30 เซนติเมตร
ปลายใบเรียวแหลม ดอกช่อ panicles ประกอบด้วย
spikelets จำนวนมาก perianth ลดรูปเป็น scale
stamen 2-3 anther สั้น ovary superior 1 locule
1 ovule stigmas สีม่วง ผล caryopsis รูป elliptic
หรือ obovate

<u>ใบ</u>	ใช้ห่อข้าวต้ม
<u>ช่อดอก</u>	ตากแห้ง ทำไม้กวาด
<u>ปุยดอก</u>	ทำหมอน

7. Family Lythraceae พบ 1 ชนิด

Lagerstroemia indica Linn. ยี่เซ่ง

พืชปลูก

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน รูป
oval หรือ oblong-oval ขนาด 2-3 X 3-4 เซนติเมตร
ปลาย acute โคนใบสอบ ขอบเรียบ ดอกช่อ panicles
ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5-6 กลีบ ติดกันเป็นรูป
ถ้วย หนา กลีบดอกสีชมพู 5-6 กลีบ กลีบดอกยับ โคนกลีบ
ดอกผอมยาว ปลายเป็นรูปกลม stamen จำนวนมาก ovary
3-7 locules ovules จำนวนมาก axile placentation
ผล capsule รูป ellipsoid

ไม้ประดับ

Phrynium capitatum Willd. ดอกสาต

พืชป่า

พืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า (rhizome) สูง 40-50 เซนติเมตร ใบเดี่ยวออกจาก rhizome ก้านใบ ยาว 50-70 เซนติเมตร ใบรูป oblong-elliptic ขนาด 10-15 X 30-40 เซนติเมตร ปลาย acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ ดอกช่อ spike แทงออกจาก กลางก้านใบ ดอกย่อยมี perianth 2 ชั้น ๆ ละ 3 กลีบ stamen 2 ชั้น ชั้นนอกมี outer staminodes 2 ovary inferior 3 locules แต่ละ locule มี 1 ovule ผล capsule

ใบ ใช้ห่อของ

9. Family Moraceae

พบ 1 ชนิด

Artocarpus heterophyllus Lamk. ชนุน

พืชปลูก

ไม้ยืนต้น สูง 8-15 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบรูป elliptic หรือ oblong-elliptic ขนาด 4-8 X 10-15 เซนติเมตร ปลายใบ acute โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ แผ่นใบด้านบนเป็นมัน ด้านล่างสาก ดอกย่อย catkin ช่อดอกรูป ทรงกระบอก ออกจากกิ่งหรือลำต้น ดอกย่อยขนาดเล็ก เป็น ดอกแยกเพศ perianth 4 ดอกตัวผู้ stamen 4 ดอกตัวเมีย ovary 1 locule 1 ovule ผล multiple fruit รูป globose หรือ oblong ภายใน 1 ผล มี 1 เมล็ด

น้ำยาง ตำรวมกับมดแดง ใช้ตกปลา

Sapindus rarak A.DC. มะซัก

พืชป่า

ไม้ยืนต้น สูง 7-10 เมตร ใบประกอบ peripinnate
เรียงแบบ spiral ใบย่อยรูป oblong-elliptic ขนาด
1.5-2.5 X 3-4 เซนติเมตร ปลาย acute ขอบเรียบ
ดอกช่อ panicles ออกที่ยอดดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง
5 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ stamen 8 ovary superior
2 locule 1 ovule ผล drupe รูปร่างกลม มี 1 เมล็ด
ผลแก่ ใช้ช้กผ้า

11. Family Stemonaceae พบ 1 ชนิด

Stemona burkillii Prain ปรงมดงาม

พืชป่า

ไม้เลื้อยล้มลุก มีรากสะสมอาหารพองออก ใบเดี่ยวออก
สลับกัน รูป ovate ขนาด 3-4 X 4-5 เซนติเมตร ปลาย
acute ขอบเรียบ ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบ perianth
2 ชั้น ๆ ละ 4 stamen 4 ovary superior 1 locule
ผล capsule

ราก

ตำผสมน้ำมันหมูใช้ห้ามด หนองปลาว่า

Sterculia foetida Linn. ลำโรง

พืชปลูก

ไม้ยืนต้นสูง 3-5 เมตร ใบเดี่ยวเรียงแบบ spiral
ใบรูป suborbicular ขนาด 10-15 X 15-20 เซนติเมตร
palmately lobes 5 lobes ดอกช่อ panicles ออกตาม
ซอกใบ ดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้ gynandrophore ยาว มี
anther ติดอยู่ 12-15 อัน ดอกตัวเมีย gynandrophore สั้น
ovary 5 1 locule ovule จำนวนมาก ผล follicles
สีแดง มีขนปกคลุมหนาแน่น เมล็ดกลม สีดำ จำนวนมาก
เปลือกต้น ตากแห้งแล้วควั่นเป็นเกลียวใช้ทำเชือก

13. Family Verbenaceae พบ 1 ชนิด

Duranta erecta Linn. ชาลีทอง

พืชปลูก

ไม้พุ่ม ลำต้นแตกกิ่งมาก สูง 2-4 เมตร กิ่งย่อยมีหนาม
แหลมตามซอกกิ่ง ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน รูป ovate ขนาด
1-2 X 3-4 เซนติเมตร ขอบหยักแบบ serrate ดอกช่อ
racemes ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีม่วงติดกัน
เป็นหลอดสั้น ๆ ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีม่วงติดกัน
เป็นหลอดสั้น ๆ ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ovary 8 locules
ovules axileplacentation ผล fleshy รูปรางกลม
สีส้ม 1 ผล มี 1 เมล็ด

ไม้ประดับ

การสำรวจ

การใช้พืชของชาวกระเหรี่ยง บ้านแม่หลดใต้ ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง

1. พืชอาหาร

ทั้งหมด 53 ชนิด 45 สกุล 30 วงศ์

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกระเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ หรือนำมาเป็นอาหาร
1	<i>Acanthopanax trifoliatum</i> Merr.	Araliaceae	ผักแป่ม		ยอด กินกับลาบ
2	<i>Achasma macrocheilos</i> Griff.	Zingiberaceae	ปูดใหญ่	เปาะซี่	แกนในลำต้น ต้มจิ้มน้ำพริก
3	<i>Achasma</i> sp.	Zingiberaceae	แก็ก	เปาะควอดี้	หน่ออ่อน กินสดกับน้ำพริก
4	<i>Allium bakeri</i> Cyr.	Alliaceae	หอมขู		ใบ ราก เป็นผักดองและผัด
5	<i>Amorphophallus</i> sp.	Araceae	บุก		ก้านใบ ดอกอ่อน เป็นผักใส่แกง
6	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lamk.	Moraceae	ขนุน		ผลอ่อน ต้มกินกับน้ำพริก ผลสุก กินเป็นผลไม้
7	<i>Artocarpus</i> sp.	Moraceae	มะหาด		เปลือกต้น เคี้ยวกับหมาก ผล กินสด
8	<i>Athyrium esculentum</i> Copel.	Athyriaceae	กูดน้ำ		ยอดอ่อน เป็นผักใส่แกง
9	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	Euphorbiaceae	มะไฟป่า		ผล กินสด
10	<i>Bauhinia variegata</i> Linn.	Caesalpiniaceae	เสี้ยวดอกขาว		ดอก ลวก กินสด จิ้มน้ำพริก หรือเป็นผักใส่แกง
11	<i>Bidens pilosa</i> Linn.	Compositae	ปิ่นนกไล่	ขอดีโป๊ะ	ยอด กินสดจิ้มน้ำพริก

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
12	<u>Brassaiopsis palmata</u> Kurz	Araliaceae	ด่าง		ดอก เป็นผักใส่แกง
13	<u>Calamus kerrii</u> Becc.	Palmae	หวายไผ่ไก่		แกนใน ประกอบอาหาร
14	<u>Calamus</u> sp.	Palmae	หวายหลวง		แกนในลำต้น เป็นผักใส่แกง
15	<u>Coccinia grandis</u> Voigt.	Cucurbitaceae	ตำลึง		ใบและยอด เป็นผักใส่แกง
16	<u>Colocasia esculenta</u> Schott.	Araceae	เผือก		ลำต้นใต้ดิน ประกอบอาหาร
17	<u>Colocasia</u> sp.	Araceae	บอนผา		ก้านใบ เป็นผักใส่แกง
18	<u>Cordyline fruticosa</u> Goppert	Agavaceae	หมากผู้หมากเมีย	เตเจย	ช่อดอกอ่อน ลวก เป็นผักใส่แกง
19	<u>Crassocephalum crepidioides</u> S. Moore	Compositae	ผักกาดช้าง	หน่อแซซอ	ใบ ยอด กินสด ประกอบอาหาร
20	<u>Curcuma longa</u> Linn.	Zingiberaceae	ขมิ้น		ลำต้นใต้ดิน ประกอบอาหาร
21	<u>Curcuma sessilis</u> Gage	Zingiberaceae	กูกดอย		ช่อดอกอ่อน ลวก เป็นผักใส่แกง
22	<u>Dioscorea alata</u> Linn.	Dioscoreaceae	มันเสา		หัว ประกอบอาหาร
23	<u>Dioscorea esculenta</u> Burk.	Dioscoreaceae	มันมือเสือ		หัว ประกอบอาหาร
24	<u>Dioscorea hispida</u> Dennst.	Dioscoreaceae	กลอย		หัว ประกอบอาหาร
25	<u>Dioscorea</u> sp.	Dioscoreaceae	มันป่า		หัว ประกอบอาหาร

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
26	<i>Dipterocarpus obtusifolius</i> Teijsm. ex Mig.	Dipterocarpaceae	เหียง		ดอก กินสด แกง
27	<i>Dolichos lablab</i> Linn.	Papilionaceae	ถั่วแปบ		ผัก ประกอบอาหาร
28	<i>Duabanga grandiflora</i> Walp.	Sonneratiaceae	ลำพูป่า		ดอกอ่อน จิ้ม น้ำพริก
29	<i>Makhamia stipulata</i> Steenis	Bignoniaceae	แคนหางค่าง		ดอก ใช้เป็นผักต้มหรือใส่แกง
30	<i>Ficus</i> sp.	Moraceae	มะเดื่อ		ยอด ลวกจิ้ม น้ำพริก หรือเป็นผักใส่แกง
31	<i>Garcinia speciosa</i> Wall.	Guttiferae	มะปราง		ผล กินสด
32	<i>Glochidion sphaerogynum</i> Kurz	Euphorbiaceae	มันปลา		ยอด กินสด
33	<i>Hiptage bengalensis</i> Kurz	Malpighiaceae	โนรา	ฮ่อสะพาย ควาย	ยอด กินสด ประกอบอาหาร
34	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	Saururaceae	ผักข้าวตอง		ยอด ใบ กินกับลาบ
35	<i>Languas galanga</i> Sw.	Zingiberaceae	ข่า		ช่อดอก ลำต้นใต้ดิน ประกอบอาหาร
36	<i>Lasia spinosa</i> Thw.	Araceae	ผักหนาม		ต้นอ่อน เป็นผักใส่แกง
37	<i>Lygodium polystachyum</i> Wall. ex Moore	Schizaeaceae	กูดก็อง		ยอดอ่อน ลวกกินกับน้ำพริก เป็นผักใส่แกง
38	<i>Manihot esculenta</i> Crantz.	Euphorbiaceae	มันสำปะหลัง		ยอดและรากประกอบอาหาร

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
39	<i>Momordica charantia</i> Linn.	Cucurbitaceae	มะระขี้นก		ผลอ่อน ต้มจิ้มน้ำพริก
40	<i>Muntingia calabura</i> Linn.	Tiliaceae	ตะขบฝรั่ง	เปอะดอ	ผลสุก กินสด
41	<i>Nicotiana tabacum</i> Linn.	Solanaceae	ยาสูบ		ยอด กินสด จิ้มน้ำพริก
42	<i>Ocimum gratissimum</i> Linn.	Labiatae	กระเพราช้าง		ยอดอ่อน ใบ เป็นเครื่องเทศ
43	<i>Oroxylum indicum</i> Vent.	Bignoniaceae	เพกา		ฝักอ่อน เผาไฟ จิ้มน้ำพริก
44	<i>Paederia foetida</i> Linn.	Rubiaceae	พังโหม		ยอด กินสด
45	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	Piperaceae	ข้าพลุ		ใบ เป็นผักใส่แกง
46	<i>Polygonum chinense</i> Linn.	Polygonaceae	เอื้องเพ็ดม้า		ยอด จิ้มน้ำพริก
47	<i>Protium serratum</i> Engler	Burseraceae	มะแฟน		ยอด จิ้มน้ำพริก ผลสุก กินสด
48	<i>Sauropus androgynus</i> Merr.	Euphorbiaceae	ผักหวานบ้าน	ตำชื่อได้ะ	ยอด ประกอบอาหาร
49	<i>Sechium edule</i> Sw.	Cucurbitaceae	แตงกะเหรี่ยง		ผล ประกอบอาหาร
50	<i>Sesamum indicum</i> Linn.	Pedaliaceae	งา		เมล็ด ประกอบอาหาร
51	<i>Spilanthes acmella</i> Murr.	Compositae	ผักเผ็ด		ดอก ใบ ต้มจิ้มน้ำพริก
52	<i>Spondias pinnata</i> Kurz	Anacardiaceae	มะกอกไทย		เปลือกอ่อนของต้น ประกอบอาหาร ยอด กินสด เป็นผักใส่แกง
53	<i>Vigna sinensis</i> Savi.	Papilionaceae	ถั่วฝักยาว		ฝักอ่อน กินสด ประกอบอาหาร

2. พืชสมุนไพร ทั้งหมด 85 ชนิด 77 สกุล 49 วงศ์

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
1	<i>Acacia rugata</i> Merr.	Mimosaceae	ส้มป่อย		ยอด ใช้รวมกับส้มลม มะกรูด มะขาม มะนาว และส้มโอ เป็นยาหมั้มแก้ไข้
2	<i>Achyranthes aspera</i> Linn.	Amaranthaceae	หญ้าพันงู	นอจื่อเถะ	ทั้งต้น ตากแห้งต้มน้ำรวมกับผักโขมหนาม หญ้าขี้ฉ้าน มะละกอดำผู้ หญ้าถอดปล้อง มะเดื่อย และมะเฟือง ต้มแก้โรคนี้
3	<i>Acorus calamus</i> Schott.	Araceae	ว่านน้ำ		ราก ตากแห้ง ฝนเป็นผงชงในน้ำที่แช่ใบว่านน้ำเล็ก ต้มแก้ไข้หวัดเด็ก
4	<i>Amaranthus spinosus</i> Linn.	Amaranthaceae	ผักโขมหนาม	เกอแม้เลาะ	ทั้งต้นตากแห้ง ต้มน้ำรวมกับหญ้าพันงู หญ้าขี้ฉ้าน มะละกอดำผู้ หญ้าถอดปล้อง มะเดื่อย และมะเฟือง ต้มแก้โรคนี้
5	<i>Angiopteris evecta</i> Hoffm.	Angiopteridaceae	ว่านกีบแรด		ลำต้น ตำกับข้าวสาร พอกแก้ปวดศีรษะ
6	<i>Antidesma bunius</i> Spreng.	Euphorbiaceae	มะเฌาตง		ราก ต้มน้ำรวมกับโนรา ข่า มะไฟป่า มะเขือแจ้เครือ อ้อยดำ ญู จัน ดีปลี พริกไทย สะเรียมตง ได้ไม่รู้ล้ม และบุเลย ต้มแก้ปวดหลัง ปวดเอว

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
7	<i>Archidendron clypearia</i> Nielsen.	Mimosaceae	มะขามแป	แสแม่ข้า	เปลือกต้นด้านใน อมแก้ปวดฟัน
8	<i>Averrhoa carambola</i> Linn.	Averrhoaceae	มะเฟือง	คิโมโคลสะ	รากตากแห้ง ต้มน้ำรวมกับ หญ้าขี้ฉ้อ ผักโขมหนาม หญ้าพันงู มะละกอตัวผู้ หญ้าถอดปล้อง และมะเดื่อย ต้มแก้โรคนิ่ว
9	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	Euphorbiaceae	มะไฟป่า		ราก ต้มน้ำรวมกับใบรา ข่า มะเขือแจ้เครือ มะเฝ้านก อ้อยดำ ญู จัน ดีปลี พริกไทย สะเรียมดง ใต้ไม่รู้ลืม และญูเลย ต้มแก้ปวดหลัง ปวดเอว
10	<i>Baliospermum siamense</i> Craib	Euphorbiaceae	เปล้าตองแตก	พอบอจี	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ท้องร่วง
11	<i>Baphicacanthus cusia</i> Brem.	Acanthaceae	ยอมน		ใบ ต้มน้ำรวมกับสะลัก ต้มแก้โรคความดันโลหิตสูง
12	<i>Belamcanda chinensis</i> DC.	Iridaceae	ว่านหางช้าง		ใบ อังไฟแล้วต้มน้ำรวมกับญูเลย ต้มแก้ม้ามอักเสบ
13	<i>Bidens pilosa</i> Linn.	Compositae	ป้านนกลี	ทอดีโป๊ะ	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้แผล ฝี หนอง
14	<i>Blumea balsamifera</i> DC.	Compositae	หนาด		ราก ต้มน้ำดื่ม แก้เจ็บอก
15	<i>Boesenbergia pandurata</i> Holt.	Zingiberaceae	กระชาย		ราก ต้มน้ำรวมกับญูเลย พริกไทย จัน และดีปลี ต้ม บำรุงหัวใจ

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
16	<i>Buchanania latifolia</i> Roxb.	Anacardiaceae	มะม่วงหาว แมงวัน	ซาทุระ	เปลือกต้นบึงไฟ ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง
17	<i>Buddleja asiatica</i> Lour.	Buddlejaceae	ราชวटीป่า		ทั้งต้น ต้มน้ำรวมกับบึงแดง อาบแก้แผล ฝีหนอง
18	<i>Carica papaya</i> Linn.	Caricaceae	มะละกอตัวผู้		รากตากแห้ง ต้มน้ำรวมกับหญ้าขี้ฉ้าน ผักโขมหนาม หญ้าพันงู หญ้าถอดปล้อง มะเดื่อย และมะเฟือง ต้ม แก้โรคนี้
19	<i>Careya sphaerica</i> Roxb.	Barringtoniaceae	ปุย	เสเจะเนะ	เปลือก ต้น ปีบน้ำผสมไข่แดง ทาแผลถูกไฟไหม้
20	<i>Celosia argentea</i> Linn.	Amaranthaceae	หงอนไก่ไทย	ผอคงอ	ใบ ตำแล้วคั้นน้ำ ทาแก้พิษยางรัก
21	<i>Centella asiatica</i> Urban	Umbelliferae	บัวบก	ซีโทะคลาเดาะ	ทั้งต้น ตากแห้งหรือใช้สด ต้มน้ำรวมกับนอโทะกะ กาสามปักและโตะโมรู้ลัม ต้มแก้โรคความดันโลหิตสูง
22	<i>Citrus aurantifolia</i> Swing.	Rutaceae	มะนาว		ยอด ใช้รวมกันกับส้มลม มะขาม และส้มป่อย เป็น ยาหม่ำแก้ไข้
23	<i>Citrus grandis</i> Osbeck.	Rutaceae	ส้มโอ		ยอด ใช้รวมกันกับส้มลม มะขาม และส้มป่อย เป็น ยาหม่ำแก้ไข้
24	<i>Citrus hystrix</i> DC.	Rutaceae	มะกรูด		ยอด ใช้รวมกันกับส้มลม มะขาม และส้มป่อย เป็น ยาหม่ำแก้ไข้

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
25	<u>Citrus maxima</u> Merr.	Rutaceae	ส้มโอ		ยอด ใช้รวมกับมะกรูด ส้มลม มะขาม และส้มป่อย เป็นยาหมักแก้ไข้
26	<u>Clerodendrum kaempferi</u> Sieb.	Verbenaceae	ปั้งแดง	พอกั่วคงอ	ราก ลำต้น ต้มน้ำรวมกับ ข้าวสาร ต้มช่วยห้ามเลือด ประจำเดือนไม่หยุด หรือต้มน้ำรวมกับรากชาวดิป่า อาบแก้แผล ฝีหนอง
27	<u>Clerodendrum serratum</u> Moon.	Verbenaceae	กาสามปีก (หลัวสามเกวียน)	ตาไ้เอะคาเด๊ะ	ทั้งต้น ต้มน้ำรวมกับต้นนอโภาคะ โตไม่รู้ล้ม และบัวบก ต้มแก้ไข้ ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาถ่ายเลือด
28	<u>Coix puellarum</u> Bal.	Graminae	มะเดื่อยหิน	เป่หนูที	รากตากแห้งต้มน้ำรวมกับรากมะละกอ รากมะเฟือง ต้นหญ้าขี้ฉ้อ ผักโสมหนามขาว หญ้าพันงู และหญ้าถอดปล้อง ต้มรักษาโรคนี้
29	<u>Cordyline fruticosa</u> Goppert	Agavaceae	หมากผู้หมากเมีย		ลำต้น ต้มน้ำรวมกับบัวสาย ต้มแก้ริดสีดวง
30	<u>Costus speciosus</u> Smith	Costaceae	เอื้องหมายนา	ซูละโบ	ใบ อังไฟ บิบน้ำใส่หู แก้โรคหูน้ำหนอง
31	<u>Croton oblongifolius</u> Roxb.	Euphorbiaceae	เปล้าหลวง		ราก ต้มน้ำรวมกับกะดังใบ และเปล้าตองแตก ต้มแก้ท้องร่วง ราก ลำต้น ต้มน้ำรวมกับต้นเยี่ยววัว ต้มแก้โรคนี้

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
32	<i>Curcuma longa</i> Linn.	Zingiberaceae	ขมิ้นชัน		ลำต้นใต้ดิน ตำทาแก้คัน
33	<i>Curcuma sessilis</i> Gage	Zingiberaceae	กูกดอย		ลำต้นใต้ดิน ฝนทา หรือผสมน้ำอาบแก้คัน
34	<i>Dendrocalamus strictus</i> Nees	Graminae	ไผ่ขาง		ข้อด้านในปล้อง ต้มน้ำรวมกับสั๊กและไม้แดง ต้มแก้ ไข้มาเลเรีย
35	<i>Desmodium oblongum</i> Benth.	Papilionaceae	ยาแก้ฮาก เหลือง		ราก ลำต้น ดอกเหล้าต้ม บำรุงกำลัง
36	<i>Dischidia imbricata</i> Warb.	Asclepiadaceae	เกล็ดนาคราช		ทั้งต้น ต้มน้ำรวมกับกาฝาก และว่านกับแรด ต้มแก้ กินฉิด ลมชื้น
37	<i>Duabanga grandiflora</i> Walp.	Sonneratiaceae	ลำพูป่า		เปลือกต้น ต้มน้ำรวมกับหมิง ต้มแก้โรคกระเพาะ
38	<i>Elephantopus scaber</i> Linn.	Compositae	โตไม่รู้ล้ม	นวลือกละ	ทั้งต้น ตากแห้งหรือใช้สด ต้มน้ำรวมกับนอโกะ กาสามปีก และบัวบก ต้มแก้ไข้
39	<i>Eleutherine americana</i> Merr.	Iridaceae	ว่านหอมแดง	เปาะเปี๊ยะ	ลำต้นใต้ดินตำทาแก้ปวดน่อง
40	<i>Equisetum debile</i> Roxb.	Equisetaceae	หญ้าถอดปล้อง		ทั้งต้นตากแห้ง ต้มน้ำรวมกับ หญ้าขี้ฉั่น ผักโขม หนาม หญ้าพันงู มะละกอดัวผู้ มะเดื่อย และ มะเฟือง ต้มแก้โรคนี้
41	<i>Ervatamia</i> sp.	Apocynaceae		นอโกะ	ทั้งต้นตากแห้ง หรือใช้สด ต้มน้ำรวมกับกาสามปีก โตไม่รู้ล้ม และบัวบก ต้มแก้ไข้

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
42	<i>Eupatorium odoratum</i> Linn.	Compositae	สาบเสือ		ใบตำแล้วพอกช่วยห้ามเลือด
43	<i>Flacourtia jangomas</i> Raeusch.	Flacourtiaceae	มะเกว๋นควาย	เสอะเพ	ทั้งต้น ต้มน้ำรวมกับสีก ไม้แดง และไผ่ซาง ต้มแก้ไข้มาเลเรีย
44	<i>Hedychium flavum</i> Roxb.	Zingiberaceae	ตาเหินเหลือง		ลำต้นใต้ดิน ใช้เป็นยาหม้อหลังคลอด
45	<i>Henslowia</i> sp.	Loranthaceae	กาฝากกลมแดง		ลำต้นทำเป็นผง ชงดื่มแก้ไข้ทับทิม ต้มเวลากินของแสลง
46	<i>Hiptage bengalensis</i> Kurz	Malpighiaceae	โนรา	ฮ่อสะพายควาย	ราก ลำต้น ต้มน้ำรวมกับข่า มะไฟป่า มะเขือแจ้เครือ มะเฝ้านก ฮ้อยดำ ญู จัน ดีปลี พริกไทย สะเรียมตง โดไม่รู้ล้ม และบุเลย ต้มแก้ปวดเมื่อย
47	<i>Jasminum</i> sp.	Oleaceae	มะลิป่า	พอสลี้	ราก ใบ ต้มน้ำดื่ม ช่วยถ่ายพยาธิ ตานขโมย น้ำเหลืองเสีย
48	<i>Kaempferia</i> sp.	Zingiberaceae	กระชายดำ		หัว เคี้ยวหรือผสมเหล้าดื่มแก้ปวดท้อง
49	<i>Kopsia jasminiflora</i> Pitard	Apocynaceae	ตังน้ำใส	เกอซีตาต่อพะ	ราก ทำเป็นผงชงดื่มแก้ท้องเสีย หรือดองเหล้ารวมกับ พริกไทย ดีปลี โนรา หมี่ตง และ ยาดำ ต้มช่วยเจริญอาหาร แก้ปวดหลัง หรือ ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อยร่างกาย (หญิงมีครรภ์ห้ามดื่ม)

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
50	<i>Languas galanga</i> Sw.	Zingiberaceae	ข่า		เหง้า ต้มน้ำรวมกับ ใบรา มะไฟป่า มะเขือแจ้เครือ มะเฌ่านก อ้อยดำ ญู จัน ตีปลี พริกไทย สะเลียมดง โตไม้รู้ล้ม ญูเลย ต้มแก้ปวดเมื่อย
51	<i>Leea indica</i> Merr.	Leeaceae	กะดังใบ	นาเทาะเคาะ	ลำต้นใต้ดิน ต้มน้ำรวมกับ ใบรา มะไฟป่า มะเขือ- แจ้เครือ มะเฌ่านก อ้อยดำ ญู จัน ตีปลี พริกไท สะเลียมดง โตไม้รู้ล้ม และญูเลย ต้มแก้ปวดเมื่อย
52	<i>Melasotama normale</i> D. Don.	Melastomaceae	ข้าหลวง	ตะชูเปิล	รากและลำต้น ต้มน้ำรวมกับกะดังใบ ต้มเวลาทำงาน หนัก ถ่ายเป็นเลือด
53	<i>Melia azedarach</i> Linn.	Meliaceae	เลี่ยน		เปลือกต้นต้มน้ำดื่ม ช่วยถ่ายพยาธิ
54	<i>Mimosa pudica</i> Linn.	Mimosaceae	ไมยราบ	หน่อวิเมะ	ลำต้นและใบ ต้มน้ำรวมกับลูกสืบ ต้มแก้ตัวบวม
55	<i>Morinda</i> cf. <i>angustifolia</i> Roxb.	Rubiaceae	สะลัก		ราก ต้มน้ำรวมกับข้อม ต้มแก้โรคความดันโลหิตสูง
56	<i>Musa glauca</i> Roxb.	Musaceae	กล้วยนวล		ปลี กาบใบ ต้มน้ำดื่มหลังคลอดแก้ตัวบวม
57	<i>Nicotiana tabacum</i> Linn.	Solanaceae	ยาสูบ		ใบทำยาเส้น ตำกับหญ้าโยง ปูนกินหมาก และ สาบเสือ คั้นน้ำทาแผลสด ช่วยห้ามเลือด
58	<i>Nymphaea lotus</i> Linn.	Nymphaeaceae	บัวสาย		ใบ ดอก ต้มน้ำรวมกับหมากผู้หมากเมีย ต้มแก้ ริดสีดวง

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
59	<i>Oroxylum indicum</i> Vent.	Bignoniaceae	เพกา		เปลือกต้นใช้เป็นยาหนมหลังคลอด
60	<i>Orthosiphon grandiflorus</i> Bolding	Labiatae	หญ้านวดแมว		ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้โรคนิ่ว
61	<i>Oryza sativa</i> Linn.	Graminae	ข้าวเจ้า		เมล็ด นำไปเข้ายาต่างๆ
62	<i>Paederia foetida</i> Linn.	Rubiaceae	พังโหม		ราก ต้มน้ำรวมกับขมิ้น ดื่มแก้ท้องอืด
63	<i>Phyllanthus acidus</i> Skeels.	Euphorbiaceae	มะยม		เปลือกต้น และรากสด ต้มน้ำรวมกับขมิ้น ดื่มแก้โรคความดันโลหิตสูง
64	<i>Piper chaba</i> Hunt.	Piperaceae	ติปลี		ผล ต้มน้ำรวมกันกับใบรา ข่า มะไฟป่า มะเขือแฉะ เครือ มะเอนก ข่อยดำ กล้วย จันทน์ สะระแหน่มดง ได้ไม่รู้ล้มและขมิ้น ดื่มแก้ปวดเมื่อย
65	<i>Piper nigrum</i> Linn.	Piperaceae	พริกไทย		ผล ต้มน้ำรวมกันกับใบรา ข่า มะไฟป่า มะเขือแฉะ เครือ มะเอนก ข่อยดำ กล้วย จันทน์ สะระแหน่มดง ได้ไม่รู้ล้มและขมิ้น ดื่มแก้ปวดเมื่อย
66	<i>Piper ribesoides</i> Wall.	Piperaceae	จะค้ำน		ลำต้น ไม่รวมกับเปลือกและกิ่ง ทำเป็นผงชงน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย
67	<i>Plantago major</i> Linn.	Plantaginaceae	หญ้าเอ็นยืด		ลำต้น ใบ ตำกับข้าวสาร พอกแก้ฝีขึ้น

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
68	<u>Platyserium wallichii</u> Hook.f.	Polypodiaceae	ชายผ้าสีดา		ทั้งต้น ต้มน้ำรวมกับกล้วยนวล ต้มหลังคลอดแก้ตัวบวม
69	<u>Ricinus communis</u> Linn.	Euphorbiaceae	ละหุ่งแดง		ใบ ยังโชน้ำประคบ แก้ปวดศีรษะ
70	<u>Saccharum officinarum</u> Linn.	Graminae	อ้อยดำ		ลำต้นและใบ ต้มน้ำรวมกับ โนรา ข่า มะไฟป่า มะเขือแจ้เครือ มะเอนก ญู จัน ดีปลี พริกไทย สะเรียมตง โดไม่รู้ล้ม และบุเลย ต้มแก้ปวดเมื่อย
71	<u>Sapindus rarak</u> A.DC.	Sapindaceae	มะขัก		ลำต้นขนาดเล็กหรือเปลือกต้น ขอยแล้วตากแห้ง ต้มน้ำรวมกับเลือดฉา พลุช้าง เมล็ดข้าวสาร ต้มบำรุงกำลัง
72	<u>Sarcanthus</u> sp.	Orchidaceae		พอลอแจ	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
73	<u>Scheffera vernulosa</u> Harms.	Araliaceae	หนุมานประสานกาย		ใบ ต้มน้ำดื่ม แก้หืดหอบ
74	<u>Schleichera oleosa</u> Merr.	Sapindaceae	มะโจ๊ก		เปลือกต้น เผาไฟต้มน้ำดื่ม แก้ท้องร่วง
75	<u>Securinea leucopyrus</u> Muell. Arg.	Euphorbiaceae	ก้างปลาแดง		ยอด ตำกับข้าวสารทาแก้งูสวัด
76	<u>Shorea roxburghii</u> G.Don.	Dipterocarpaceae	พยอม		เปลือกต้น อมแก้ปวดฟัน
77	<u>Solanum indicum</u> Linn.	Solanaceae	มะแว้งต้น		ผลต้มน้ำดื่มช่วยเจริญอาหาร

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
78	<u>Tamarindus indica</u> Linn.	Caesalpiniaceae	มะขาม		ยอด ใช้รวมกับส้มลม มะกรูด มะนาว ส้มจ๊วะ ส้มป่อย และส้มโอ เป็นยาหมั้มแก้ไข้
79	<u>Tectona grandis</u> Linn. f.	Verbenaceae	สัก		เปลือกต้น ต้มน้ำรวมกับไม้แดง และไผ่ซาง ดื่มแก้ไข้ มาเลเรีย
80	<u>Terminalia bellerica</u> Roxb.	Combretaceae	สมอพิเภก		ผล อมแก้ปวดฟัน
81	<u>Thysanolaena maxima</u> Ktze.	Graminae	ตองกง		หน่ออ่อน กินสดแก้ร้อนใน
82	<u>Vernonia volkameriaefolia</u> Wall.	Compositae	คลาปอ		ยอด เคี้ยวก่อนดื่มเหล้า แก้เมาเหล้า
83	<u>Xylia xylocarpa</u> Taub.	Mimosaceae	ไม้แดง		เปลือกต้น ต้มน้ำรวมกับสัก และไผ่ซาง ดื่มแก้ไข้ มาเลเรีย
84	<u>Zingiber officinale</u> Roscoe	Zingiberaceae	ขิง		ลำต้นใต้ดิน ทำเป็นผงชงน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย
85	<u>Zingiber cassumunar</u> Roxb.	Zingiberaceae	ขุเลย		ลำต้นใต้ดิน กินสดแก้ปวดท้อง แน่นท้อง

3. พืชที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัย มีทั้งหมด 10 ชนิด 10 สกุล 8 วงศ์

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
1	<u>Calamus</u> sp.	Palmae	หวาย		ใบ มุงหลังคา
2	<u>Cephalostachyum pergracile</u> Munro	Graminae	ไผ่ข้าวหลาม		ลำต้น ทำฝาบ้าน เครื่องจักสาน
3	<u>Hopea odorata</u> Roxb.	Dipterocarpaceae	ตะเคียนทอง		ลำต้น ทำเสาและตัวบ้าน
4	<u>Imperata cylindrica</u> Beauv.	Graminae	หญ้าคา		ใบ มุงหลังคา
5	<u>Michelia floribunda</u> Finet & Gagnep.	Magnoliaceae	จำปีป่า		ลำต้น ทำเสา พื้น ฝาบ้าน
6	<u>Phrynium capitatum</u> Willd.	Marantaceae	ตองสาต		ใบ มุงหลังคา
7	<u>Pterocarpus macrocarpus</u> Kurz	Papiliocaneae	ประดู่		ลำต้น ทำเสาและตัวบ้าน
8	<u>Schima wallichii</u> Korth.	Theaceae	ทะโล้		ลำต้น ทำเสาและตัวบ้าน
9	<u>Shorea roxburghii</u> G. Don	Dipterocarpaceae	พยอม		ลำต้น ทำเสา พื้น ฝาบ้าน
10	<u>Tectona grandis</u> Linn.	Verbenaceae	สัก		ลำต้น ทำเสาและตัวบ้าน

4. พืชเศรษฐกิจ มีทั้งหมด 7 ชนิด 7 สกุล 7 วงศ์

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ประเภทของพืช
1	<u>Asparagus officinalis</u> Linn.	Liliaceae	หน่อไม้ฝรั่ง	ผัก
2	<u>Brassica caulorapa</u>	Cruciferae	กะหล่ำปมเขียว	ผัก
3	<u>Camellia chinensis</u> Seem.	Theaceae	เมี่ยง	ทำเครื่องดื่ม
4	<u>Coffea arabica</u> Linn.	Rubiaceae	กาแฟ	ทำเครื่องดื่ม
5	<u>Lactuca sativa</u> Linn.	Compositae	ผักกาดหอมบัตเตอร์เฮด	ผัก
6	<u>Phaseolus vulgaris</u> Linn.	Papilionaceae	ถั่วแขก	ผัก
7	<u>Zea mays</u> Linn.	Graminae	ข้าวโพด	อาหารประเภทแป้ง

5. พืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ มีทั้งหมด 15 ชนิด 15 สกุล 13 วงศ์

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
1	<u>Artocarpus heterophyllus</u> Lamk.	Maraceae	ขนุน		น้ำยาง ต้มกับมดแดงใช้ตกปลา
2	<u>Canna indica</u> Linn.	Cannaceae	พุทธรักษา		ปลูกประดับ
3	<u>Catharanthus roseus</u> G.Don.	Apocynaceae	แพงพวย		ปลูกประดับ
4	<u>Cephalostachyum pergracile</u> Munro	Graminae	ไผ่ข้าวหลาม		ลำต้น ทำข้าวหลาม สานเครื่องกันผี เครื่องใช้ต่างๆ
5	<u>Colocasia antiquorum</u> Schott	Araceae	บอน		ก้านใบ เลี้ยงหมู
6	<u>Crassocephalum</u> <u>crepidioides</u> S. Moore	Compositae	ผักกาดข้าง	หน่อแฮขอ	ทั้งต้น เลี้ยงหมู
7	<u>Duranta erecta</u> Linn.	Verbenaceae	ชาลีทอง		ปลูกประดับ
8	<u>Jatropha curcas</u> Linn.	Euphorbiaceae	ละหุ่งรั้ว		ปลูกเป็นรั้วบ้าน
9	<u>Lagerstroemia indica</u> Linn.	Lythraceae	ยี่เข่ง		ปลูกประดับ
10	<u>Phrynium capitatum</u> Willd.	Marantaceae	ตองสาต		ใบ ใช้ห่อของ
11	<u>Sapindus rarak</u> A.DC.	Sapindaceae	มะขัก		ผลแก่ นำไปซักผ้า

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ชื่อสามัญ	ชื่อกะเหรี่ยง	ส่วนที่ใช้ วิธีใช้ และสรรพคุณ
12	<i>Stemona barkillii</i> Prain.	Stemonaceae	ปงมดงาม		ราก ตำผสมน้ำมันหมู ใช้ฆ่าแมด หนอนปลาร้า
13	<i>Sterculia foetida</i> Linn.	Sterculiaceae	ลำโรง		เปลือกต้น ทำเชือก
14	<i>Thysanolaena maxima</i> Ktze.	Graminae	ตองกง		ใบ ใช้ห่อข้าวต้ม ช่อดอก ตากแห้งทำไม้กวาด ปุยดอก ใช้ทำหมอน
15	<i>Zinnia elegans</i> Jacq.	Compositae	บานชื่น		ปลูกประดับ